

ESKİÇAĞ TARİHİ ARAŞTIRMALARI

Editör
AYTUN YAZGI

BİDGE Yayınları

ESKİÇAĞ TARİHİ ARAŞTIRMALARI

Editör: AYTUN YAZGI

ISBN: 978-625-372-750-5

1. Baskı

Sayfa Düzeni: Gözde YÜCEL

Yayınlama Tarihi: 2025-06-25

BİDGE Yayınları

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının ve editörün yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Sertifika No: 71374

Yayın hakları © BİDGE Yayınları

www.bidgeyayinlari.com.tr - bidgeyayinlari@gmail.com

Krc Bilişim Ticaret ve Organizasyon Ltd. Şti.

Güzeltepe Mahallesi Abidin Daver Sokak Sefer Apartmanı No: 7/9 Çankaya /
Ankara

İÇİNDEKİLER

GELİBOLU YARIMADASI'NIN (TRAKYA KHERSONESOS) İÖ 8. YÜZYILDAN ROMA HAKİMİYETİNE KADAR SİYASİ VE ASKERİ TARİHİ	1
--	---

AYTUN YAZGI

İTTİFAKLARDAN SAVAŞLARA: ROMA'NIN ANADOLU'DA YÜKSELİŞİ (İÖ 201–189)	15
--	----

AYTUN YAZGI

İSKENDER İMPARATORLUĞU'NUN YENİDEN DÜZENLENMESİNDE ÖNEMLİ BİR SÜREÇ: BABİL TOPLANTISI (M.Ö.323)	36
---	----

ENES KOÇYİĞİT

BÖLÜM 0

GELİBOLU YARIMADASI'NIN (TRAKYA KHERSONESOS) İÖ 8. YÜZYILDAN ROMA HAKİMİYETİNE KADAR SİYASİ VE ASKERİ TARİHİ

Aytun YAZGI¹

Giriş

Yapılan araştırmalarda İÖ 8. yüzyıldan beri iskân edildiği anlaşılan Trakya Khersonesos'un (Gelibolu Yarımadası), yazılı kaynaklarda bilinen ilk yerleşimcileri Traklar'dır. Tarihin babası Herodotos Trakya Khersonesos'da bir Trak kabilesi olan Dolonklardan bahseder. Muhtemelen Trakların bölgeye gelişi Tunç Çağı'nın sonunu getiren (yaklaşık İÖ 1200) deniz kavimleri göçü ile ilişkilidir. Dolonkların Trakya Khersonesos'a ne zaman yerleştikleri tam olarak anlaşılamamıştır. Ancak Yunanlıların İÖ 6. yüzyıldan itibaren Trakya Khersonesos'a gelerek koloniler kurduğu bilinmektedir. Bu dönemde bölgenin önemli kentleri Kallipolis (Gelibolu), Sestos (Akbaş Limanı), Madytos (Ecebat), Kynossema (Kilitbahir), Elaious (Şehitler Abidesi Civarı), Alopekonesos (Suvla Koyu, Büyükkemikli Burnu), Limnai (Lalebaba Tepesi),

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Tarih, Orcid: 0000-0002-6631-8332

Kardia (Bakla Burnu), Polis Agora (Bolayır), Khersonessos (Bolayır Civarı), Aigospotamoi (Kalanuro Tepesi)'dir,

Trakya Khersonesos'unda Atinalılar ve Philaid Beyliği

Bölgeye Yunanlıların yerleşmesinin en önemli nedeni yarımadanın bereketli toprakları ve Yunan Yarımadası ile benzer coğrafi koşullara sahip olmasıdır. Bazı araştırmacılar, Yunanlıların bölgeye ilgi duymasının sebebini Ege dünyası ile Karadeniz arasındaki yoğun ticaretin Hellespontos (Çanakkale Boğazı) üzerinden yapılmasına dayandırır. Ancak son dönemde yapılan arkeolojik kazılarda ve araştırmalarda bu dönemde Karadeniz ile Ege arasında yoğun bir ticaretin olmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca Trakya Khersonesos'da bulunan dönemin sikkelerine baktığımızda üzerlerinde Demeter başı, burçak, üzüm salkımı gibi tarım ile ilişkili figürler yer almaktadır. Bu nedenle Yunanlı yerleşimcilerin bu bölgeyi tercih etmelerinin tek nedeninin Trakya Khersonesos'unun verimli toprakları olduğu düşünülebilir.

İon kentlerinin kuşkusuz en güçlüsü olan Atinalılar, İÖ 7. yüzyılın sonlarına doğru bölgeye ilgi duymaya başladılar ve İÖ 610 yıllarında Atinalı olimpiyat şampiyonu Phrynon önderliğinde bir grup Atinalı yerleşimci günümüz Kumkale Kalesi'nin güneyindeki alçak tepede Sigeon kentini kurdular. Kısa bir süre sonra ise boğazın karşı tarafına geçerek, Trakya Khersonesos'un güneyinde Elaious kentini inşa ettiler. Atinalıların bu girişimine ilk tepki Sigeion kentinin kendi topraklarında kurulduğunu iddia eden Akhilleionlulardan geldi. Akhilleionlular yaklaşık bir buçuk asır önce Midilli Adası'ndan gelen Aioli kökenli yerleşimcilerdi. Uzun süreden beri bölgede etkin olmak için devam eden Aioli-İon çekişmesi, Atinalıların Phrynon'u desteklemesi, Midilli Adası'nın Akhilleionluları desteklemesi ile çatışmaya dönüştü. Akhilleionluların lideri Pittakos ile Phrynon muharebe öncesi teke

tek ölümüne kavgaya tutuştular ve bu düellodan Atinalı Phrynon'u öldüren Akhilleionlu Pittakos galip ayrıldı.

Atinalıların bölgede Phrynon önderliğinde etkin olma hamlesinden yaklaşık yarım asır sonra İÖ 565 yılında Atinalıların önde gelen soylu ailelerinden Philaid ailesine mensup I. Miltiades bir grup Atinalı ile Trakya Khersonesos'a geldi. Tarihin babası Herodotos, Miltiades'in Trakya Khersonesos'a yerleşmesini mitleştirerek ayrıntılı bir şekilde şöyle aktarır:

“Khersonesos, Trak uluslarından Dolonk'ların elinde bulunuyordu. Bu Dolonk'lar bir savaşta Absinthia'lılara yenilmişler ve bu savaş üzerine danışmak üzere krallarını Delphoi'ye göndermişlerdi. Pythia, tapınaktan çıktıktan sonra, kendilerine ilk olarak kendiliğinden konukseverlik gösterecek olan adamı alıp yurtlarına götürmeyi ve orada ona koloni kurdurmayı salık verdi. Dolonk'lar bütün Boiotia ve Phokis boyunca kutsal yolu izlediler, kimse kendilerini evine buyur etmedi; bunun üzerine Atina'ya saptılar. O dönemde Atina tek başına Peisistratos'un buyruğu altındaydı; ama Kypselos oğlu Miltiades de hatırı sayılır bir kişiydi; yarış atları besleyen bir ailedendi, ataları Aiakos'a ve Aigina'ya dayanıyordu, ama bu aile Aias oğlu Philaios ile birlikte Atina'ya gelip yerleşeli çok olmamıştı. Bu Miltiades bir gün kapısının eşiğinde otururken Dolonk'lar oradan geçtiler, üst başları ve kargıları yerli olmadıklarını gösteriyordu; seslendi; geldiler, evine buyur etti. Olur dediler, Miltiades'in konuğu oldular, orakli anlattılar, tanrı buyruğunu yerine getirmesini rica ettiler. Miltiades mırın kırın etmeden, olur dedi, zaten Peisistratos'un yönetimi ağrına gidiyordu ve kurtulmayı kuruyordu. Oraklin ne diyeceğini, Dolonk'larla birlikte gitmesini doğru bulup bulmayacağını öğrenmek üzere hemen kalkıp Delphoi'yle gitti. Pythia da aynı şeyi söyleyince, Olimpiyat Oyunlarında yan yana dört at koşulu arabasıyla yarışlar kazanmış olan Kypselos oğlu Miltiades, kendisine katılmak isteyen Atinalıları da yanına alarak Dolonk'larla birlikte yelken açtı; ülkeyi

buyruğu altına aldı, kendisiyle beraber gelmiş olanlar da onu tiran yaptılar.”

I. Miltiades Dolonkların lideri olduktan sonra kuzeyden gelen Trak akınlarını önlemek amacı ile Bakla Burnu’ndan (Kardia) Bolayır Limanı’na (Paktye) uzanan bir duvar inşa ettirdi (bkz. Harita 1). Bu inşa edilen duvarın nedeni özellikle Trakya Khersonesos’nun kuzeyinde yaşayan Trak kabilelerinden en savaşçısı Absinthialıların akınlarını durdurmaktı. Ancak I. Miltiades’in Trak kavimlerine karşı sadece savunmada kalmadığı anlaşılmaktadır. Trakların elinde bulunan ve yerini tam olarak tespit edemediğimiz Aratos adlı bir kaleye saldırmış ve ele geçirmeyi başarmıştır. Bunun yanı sıra Absinthialıların ülkesinin kuzeyinde babası Kypselos’un anısına Kypsela (İpsala) şehrini inşa ettirdiği bilinmektedir.

I. Miltiades tespit edemediğimiz bir tarihte Lampsakoslular ile yapılan savaşta hayatını kaybetti. Yaşamı boyunca bir çocuk sahibi olamadığı için halefi yeğeni Stesagoras oldu. Amcası I. Miltiades gibi Stesagoras da Lampsakoslular ile yaşamı boyunca mücadele etti. Lampsakoslu olup taraf değiştirdiğini iddia eden biri tarafından başına aldığı bir balta darbesi ile öldürüldü. Stesagoras’ın bir Lampsakoslu tarafından öldürüldüğü haberini alan kardeşi II. Miltiades Atina’dan olabildiğince çabuk Trakya Khersonesos’a gelerek, Philaid Beyliği’nin yeni prensi oldu.

Pers Kralı Kyros’un, Lydia Kralı Kroisos’u İÖ 545 tarihinde mağlup etmesi ile Batı Anadolu topraklarında Pers hâkimiyeti başladı. Pers kralı Darius’un İÖ 514 yılında İskitler üzerine sefere çıkmasıyla Philaid Beyliği tamamen Pers İmparatorluğu’nun boyunduruğu altına alındı. II. Miltiades ve emrindeki askerleri bu sefer sırasında Pers ordusuna destek verdi. Görevi, gemiler ile inşa edilen köprü sayesinde, Pers ordusunun Tuna Nehri’nden geçmesi sağlamak ve bu köprüyü Pers ordusu seferden geri dönene kadar korumaktı.

II. Miltiades, hâkimiyetinin güvencesi olarak gördüğü Perslere bağlı kalmaya bir süre devam etti. Perslerin Ege dünyasında hâkim olması ve barışı tahsis etmesiyle Trakya Khersonesos'a yapılan Trak istilaları son buldu ve II. Miltiades bu barış ortamında Perslerinde desteği ile bölgedeki otoritesini arttırdı. Ancak İÖ 499 yılında Batı Anadolu'da Yunan kent devletleri Pers hâkimiyetine karşı ayaklandı. Bu isyan sırasında II. Miltiades'in nasıl bir tutum takındığı tam olarak bilinmemesine rağmen, isyancıların Hellespontos'ndaki faaliyetlerine göz yumduğu anlaşılmaktadır. İÖ 494 yılında İonia açıklarında Lade Deniz Savaşı'nda isyancıların donanmasını yenen Pers donanması, İÖ 493 yılında isyanı tamamen bastırdı. Bu isyanın Persler tarafından bastırılması Philaid Beyliği için sonun başlangıcı oldu. Bölgeyi yeniden boyunduruk altına almak için, Pers donanmasına bağlı Fenike gemilerinin Hellespontos'na yöneldiği haberini alan II. Miltiades, cezalandırılacağını düşünerek, Persler Trakya Khersonesos'a ulaşmadan Atina'ya kaçmayı başardı. II. Miltiades'in Atina'ya kaçmasıyla Philaid Beyliği tarih sahnesinden silindi ve Pers İmparatorluğu'nun bir parçası haline geldi. Perslerin bu tarihten itibaren Trakya Khersonesos ve civarını satraplar aracılığı ile yönettiği sanılmaktadır.

Trakya Khersonesos'unda Güç Mücadelesi

Pers Kralı Darius'un ölümünün ardından oğlu Kserkes, İÖ 480 yılında Atina'yı ve tüm Yunan Yarımadası'nı ele geçirmek için büyük bir ordu ile Hellespontos önlerine geldi. Emrinde yaklaşık 210000 kişi ile savaş malzemelerini taşımak ve savaşmak için 75000 hayvan bulunuyordu. Bu güçlü ordusunu, Hellespontos'ndan, donanmasının bel kemiğini oluşturan Fenike gemilerini yan yana dizdirerek yaptırdığı köprüden, Trakya Khersonesos'a geçirdi

Abydos'tan (Nara Burnu) Sestos (Akbaş Limanı) kentine uzanan bu köprüden ordusunu geçirmesi bir hafta sürdü. Persler

Trakya Khersonesos'a ayak bastıktan sonra Atina'ya yürüdü. Ancak, Atina önderliğindeki Yunanlılara Maraton Savaşı'nda mağlup olunca Kserkes, aynı yolu izleyerek Asya kıtasına geri döndü.

Atinalılar ve müttefikleri Perslerin Hellespontos ve Trakya Khersonesos'undaki hâkimiyetine son vermek için Hellespontos'na doğru yelken açtılar. Bölgedeki yaşayan Pers soyluları Atinalıların Trakya Khersonesos'a yaklaştıklarını öğrenince Sestos kentine sığındılar. Sığınanlar arasında bölgenin Pers valisi Artayktes ve Kardias bölgesinden sorumlu Oibazos da bulunuyordu. Atinalılar boğaza ulaştıklarında Perslerin Sestos'a sığındıklarını öğrendiler ve Sestos'u kuşattılar. Oibazos ve Artayktes bir gece kuşatmayı yararak kaçmayı başardı. Oibazos bölgede yaşayan Trak kabilesi Absinthialılar tarafından yakalanarak öldürüldü. Artayktes ve beraberindekiler ise onları takip eden Yunanlılar tarafından yakalandı. Bölge valisinin yakalanması ve İÖ 460'lardan sonra II. Miltiades'in oğlu Kimon'un Persleri Trakya Khersonesos'undan tamamen atmasının ardından, Perslerin bölgedeki hâkimiyeti sona erdi.

Pers tehlikesine karşı kısa süre sonra başını Atina kentinin çektiği Attika-Delos Deniz Birliği adı verilen bir birlik oluşturuldu. Bu birliğe Trakya Khersonesos'un tüm kentleri üyeydi ve Atina'nın koruması karşılığında yıllık vergi ödüyorlardı. Atina kenti bu şekilde Hellespontos ve Trakya Khersonesos'un kontrolünü ele geçirdi. Bu dönemde Perikles önderliğinde bir grup Atinalı, Trakya Khersonesos'una gelerek çeşitli kentlere yerleştiler. Yine Perikles, Perslerin bölgeden çekilmesinin ardından artan Trak kabilelerin istilalarını önlemek için Trakya Khersonesos'un kuzey bölgesine I. Miltiades gibi bir duvar inşa ettirdi.

Kısa süre sonra Atina'nın karşısına rakip olarak Spartalılar çıktılar ve Attika-Delos Deniz Birliği'ne karşı Spartalılar, Peleponnes Birliği'ni kurdular. Ege dünyasının kentleri mutlaka bu

iki birliğin birisine üye idi. Spartalılar kara savaşlarında iyiydi. Atinalıların ise en büyük gücü güçlü donanmalarıydı. Hellespontos ve Trakya Khersonesos'a hâkim olmak Atinalılar açısından büyük önem arz ediyordu. Çünkü Atina halkı Karadeniz bölgesinden gelen tahıla muhtaçtı. Spartalılar, Atinalılara karşı Daskleion satrabı Pharnabazos'un yardım teklifini kabul ederek, Pers altınları ile güçlü bir donanma inşa ettiler. Bu donanmaya İtalya'nın güneyinde bir Yunan kolonisi olan Syracuse donanması da destek verdi. Atinalıların Hellespontos ve Trakya Khersonesos'undaki hâkimiyetlerini sona erdirmek için harekete geçtiler. Amiral Mindaros önderliğinde yetmiş üç gemiden oluşan Sparta donanması, Hellespontos'nda Kynossema (Kilitbahir) açıklarında yapılan deniz savaşında, Atinalı komutanlar Thrasyllus ve Thrasyboulos önderliğindeki, yetmiş altı gemiden oluşan Atina donanmasına yenildi. Bu savaşta Sparta ve Syracuse donanması yirmi bir gemi kaybederek Abydos civarına çekildi. Bu sırada Atinalı komutan Alkybiades Hellespontos'na gelerek, Abydos açıklarında Sparta donanmasını bir kez daha yenmeyi başardı ve Spartalılara ağır bir darbe vurdu. Bu mağlubiyetlerin ardından Persler Sparta'ya olan desteklerinden vazgeçmediler. Spartalılar, Pers yardımları ile kısa sürede yeni güçlü bir donanma inşa etti. Bu donanmanın başında Spartalı Amiral Lysandros vardı. Lysandros, Hellespontos'a ulaştığında boğazın stratejik olarak en önemli noktalarından biri olan Lampsakos'u kuşattı ve ele geçirmeyi başardı. Sparta donanmasının bu hamlesine karşı kısa sürede Atina donanması boğaza geldi ve Lampsakos karşısındaki Aigospotamoi (Münipbey Deresi Ağzı) açıklarına demirledi. Spartalılar ani bir baskınla İÖ 405 tarihinde Atina donanmasının büyük bir kısmını burada yok etmeyi başardı. Yüz yetmiş gemiden oluşan Atina donanmasının yüz altmış beşini yok eden Spartalılar büyük bir zafer kazandı. Sadece on gemisi sağlam kalan Atinalılar boğazdan tamamen çekilmek zorunda kaldı.

Spartalı Amiral Lysandros Trakya Khersonesos’unda bulunan Atinalıları da buradan sürdü. Perikles tarafından Trakya Khersonesos’a yerleştirilen Atinalılar da bölgeyi terk ederek Atina’ya dönmek zorunda kaldılar. Sestos kentinin sakinlerini de buradan sürerek donamasındaki askerleri buraya yerleştirdi. Ancak Sparta tarafından bu duruma karşı çıkılınca Sestoslulara arazileri iade edildi. Atinalıların Trakya Khersonesos’undan sürülmeleri ve Spartalıların Atinalılar yerine yeni yerleşimciler göndermemesi yarımadaadaki nüfusun azalmasına neden oldu. Bu fırsatı iyi değerlendiren kuzeydeki Trak kabileleri bölgeyi yağmalamaya başladı. Trak akınlarına karşı Spartalı komutan Klearkhos bölgeye geldi. Ancak Spartalıların bu dönemde bölgeyi Trak akınlarından tamamen koruyamadıkları anlaşılmaktadır. Çünkü sonraki dönemlerde bölge sakinleri Sparta’ya elçiler göndererek Traklara karşı yardım talebinde bulundular. Atinalıların yaptığı gibi Trak istilalarına karşı bölgenin kuzeyine bir duvar inşa etmelerini istediler. Spartalıları bunun üzerine İÖ 398 yılının yazında Derkylidas’ı yarımadağa gönderdiler. Derkylidas sadece beş ay gibi kısa sürede yarımadağa yeni bir duvar inşa etti. Spartalıları sadece duvar inşa etmekle kalmayıp, Trakya Khersonesos’a Spartalı yerleşimciler göndererek bölgenin güvenliğini arttırdılar.

Sparta’nın Trakya Khersonesos’a ve Hellespontos’a hâkim olmasında Perslerin desteğinin etkisi kuşkusuz büyüktü. Ancak kısa süre sonra Persler Spartalıları olan desteklerini çektiler ve Atinalılara yardım etmeye başladılar. Atinalı Amiral Konon ve Pharnabazos komutasındaki Atina ve Perslerin ortak donanmasının, İÖ 394 tarihinde Ege Denizi’nde yenmesinin ardından Sparta’nın Hellespontos ve Trakya Khersonesos’daki otoritesini zayıflattı. Konon ve Pharnabazos komutasındaki Atina ve Perslerin ortak donanması zaferin ardından rotasını Hellespontos’a çevirdi. Dört yıl sonra Atinalı komutan Thrasyboulos Hellespontos’a geldiğinde karşında artık ona karşı koyacak bir güç yoktu. Ama Sparta’nın da

Trakya Khersonesos ve Hellespontos'dan vazgeçmeye niyeti yoktu. İÖ 388 yılında Spartalı Amiral Anaksibios Hellespontos'a geldi. Abydos'u bir üs olarak kullanarak, boğazdan geçen Atina gemilerini hedef aldı. Ayrıca Perslerin hâkim olduğu Anadolu'daki toprakları yağmaladı. Atinalılar sonunda Spartalı Amiral Anaksibios'u tuzağa düşürerek öldürdü. Spartalılar Anaksibios'un öldürülmesin ardından bölgedeki durumlarının artık zayıfladığını görünce, Antalkidas'ı Perslerden yardım istemesi için görevlendirdiler. Sonunda Persler, Atinalılar ve Spartalılar İÖ 387 yılında "Antalkidas Barışı" ile anlaşmaya vardılar. Bu antlaşma metnine göre Trakya Khersonesos kentlerine özgürlükleri verildi. Ancak, artık ne Persler ne Atinalılar ne de Spartalılar kuzeylerinde yaşayan Trak tehlikesine karşı bölge kentlerini korumuyordu. Trak kavimlerinin antlaşmanın hemen ardından Trakya Khersonesos'a istilaları arttı ve uzun süre bölge için büyük bir tehlike arz ettiler.

İÖ 353 yılında Atinalılar bölgedeki otorite boşluğunu iyi değerlendirerek Atinalı General Khares'i bölgeye gönderdiler. Khares, Sestos'u ele geçirmeyi başardı. Özellikle Makedonya Kralı II. Philip'in baskısından bunalan Trak liderleri Atina'nın Trakya Khersonesos'a yeniden hâkim olmasına ses çıkaramadılar. İÖ 350'li yıllara geldiğimizde Makedonlar güçlenerek güneye inmeye başladı. Büyük İskender'in babası II. Philip tek tek Trak kabillerini diz çöktürdü. Makedonların asıl hedefi Asya kıtasına geçerek Persleri Anadolu topraklarından tamamen atmaktı. Bu nedenle II. Philip, Atinalıları kızdırmamak için Trakya Khersonesos'a bir süre müdahale etmedi. Ancak II. Philip Byzantion'u kuşattığı sırada Atina'nın Karadeniz'den gelen tahıl yüklü filolarına saldırmasının ardından, Atinalılar ve Makedonlar arasındaki barış dönemi sona erdi. Byzantion kuşatmasının başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından II. Philip Trakya Khersonesos'a inerek Atina ve müttefiklerini İÖ 338 yılında Kharoneia Savaşı ile yenmeyi başardı. Bu savaşın ardından Atinalılar bir daha bölgeye hâkim olamadılar.

İskender Sonrası Trakya Khersonesos'u

II. Philip'in bir suikast sonucu öldürülmesin ardından halefi ve oğlu Büyük İskender Makedonların yeni kralı oldu. Babasının planına sadık kalan Büyük İskender, Persleri Anadolu topraklarından tamamen atmak için harekete geçti. Emrinde güçlü bir ordu ile Trakya Khersonesos'a geldi. Ordusu Sestos'tan Abydos'a geçti. Kendisi ise yarımadanın güneyine inerek Troya Savaşı'nın efsanevi kahramanlarından ve Troya prensi Hektor tarafından öldürüldüğüne inanılan Akhalı Protesilaos'un, Elaious kenti yakınlarındaki mezarını ziyaret etti. Mezarı başında onun adına kurbanlar kestirdikten sonra Elaious açıklarından gemi ile Asya kıtasına geçti.

Büyük İskender'in İÖ 323 yılında Babil'de ölümünün ardından Trakya Khersonesos'unu da içine alan Trakya eyaletinin başına generallerinden Lysimakhos getirildi. Lysimakhos, Trak saldırılarına karşı ve Anadolu'ya yapılacak seferler için bölgede güçlü bir şehir ve üs kurmaya karar verdi. İÖ 311 yılında Polis Agora kenti üzerine Kardias ve Paktye kentlerini de içine alan kendi adına Lysimakheia kentini kurdu.

Trakya Khersonesos bu tarihten sonra da büyük güçlerin elde etmek istedikleri bir bölge olmaya devam etti. İÖ 281 yılında Büyük İskender'in diğer bir generali olan Seleukos, Lysimakhos'u yenerek bölgenin yeni hâkimi oldu. İÖ 277 yılı kışında Leonnorios ve Luturius önderliğinde Keltler, Trakya Khersonesos'una inerek bölgeyi yağmaladılar. Bir ara bölgede kentler özgürlüklerini ilan etse de bu durum çok uzun soluklu olmadı. Trakya Khersonesos topraklarını sırasıyla Seleukoslar, ardından Roma'nın Seleukos Kralı III. Antiokhos ile mücadelesinde müttefiki olan Bergama Krallığı'nın, son Bergama Kralı III. Attalos'un İÖ 133 yılında ölmesi ve vasiyet olarak krallığını Roma'ya bağışlamasıyla Roma İmparatorluğu'nun bir parçası oldu.

Sonuç

Trakya Khersonesos'u, sahip olduğu stratejik konum ve verimli toprakları sayesinde tarih boyunca birçok medeniyetin ilgisini çekmiş, özellikle İÖ 8. yüzyıldan itibaren iskâna sahne olmuştur. İlk yazılı kaynaklara göre bölgeye yerleşen Trak kabileleri, özellikle Dolonklar, bu coğrafyanın en erken sakinleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Yunan kolonizasyon hareketiyle birlikte Trakya Khersonesos, yalnızca tarımsal üretimiyle değil, aynı zamanda Boğaz geçişleri üzerindeki konumuyla da daha büyük siyasi ve askeri mücadelelerin odak noktası hâline gelmiştir.

Atinalıların Philaid ailesi önderliğinde bölgeye yerleşmeleri ve burada bir beylik kurmaları, Trakya Khersonesos'yu Yunan dünyasının önemli bir sınır bölgesi konumuna getirmiştir. Bu dönemde Trakya Khersonesos yalnızca kolonizasyonun değil, aynı zamanda Trak akınlarına karşı savunmanın da önemli bir merkezi olmuştur. Pers hâkimiyetinin başlamasıyla birlikte bölge, satraplık sistemiyle doğrudan Pers İmparatorluğu'nun bir parçası haline gelmiş; ancak Atinalı komutan Kimon'un başarılarıyla bu egemenlik sona ermiştir. Bölge uzunca bir süre, Atina ile Sparta arasındaki rekabetin merkezlerinden biri olmuş, hem deniz hem kara savaşlarında sık sık el değiştirmiştir. Bu durum, bölgedeki kentlerin nüfus yapısının ve savunma yapılarının sürekli değişmesine neden olmuştur. Perslerin çıkarları doğrultusunda her iki tarafa da destek vererek bölge üzerindeki hâkimiyeti dengelemeye çalışmaları, Hellespontos'un ve Trakya Khersonesos'nun stratejik önemini ortaya koymuştur.

İÖ 4. yüzyılın sonlarına doğru Makedonların bölgeye hâkim olmasıyla birlikte, Trakya Khersonesos artık Yunan klasik dünyasının ötesinde Helenistik dünyanın bir parçası olmuştur. Büyük İskender'in seferi ve sonrasında Lysimakhos'un Lysimakheia kentini kurması, yarımadayı askeri ve idari açıdan daha da güçlendirmiştir. Ancak Kelt istilaları, Seleukos yönetimi ve

nihayetinde Roma hâkimiyeti, Trakya Khersonesos’unda sürekli olarak siyasi dalgalanmalara sahne olmasına neden olmuştur. Trakya Khersonesos’u, İÖ 8. yüzyıldan İÖ 133 yılına dek uzanan bu uzun tarihsel süreci, bölgenin yalnızca yerel değil aynı zamanda yakın bölgelerin bir çekim merkezi olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

Arrian. (1983). *Anabasis of Alexander* (P. A. Brunt & I. Robson, Trans.). Harvard University Press.

Herodotos. (1973). *Herodot Tarihi* (M. Ökmen, Çev.). Remzi Kitabevi.

Homer. (1984). *İlyada* (A. Erhat & A. Kadir, Çev.). Can Yayınları.

Ksenophon. (1974). *Anabasis: Onbinlerin Dönüşü* (T. Gökçöl, Çev.). Hürriyet Yayınları.

Livius. (1919). *History of Rome* (B. O. Foster, Trans.). Harvard University Press. (Loeb Classical Library)

Pliny. (1938). *Natural History* (H. Rackham, Trans.). Harvard University Press. (Loeb Classical Library)

Plutarchus. (1921). *Lives I–III* (B. Perrin, Trans.). Loeb Classical Library.

Polybius. (1922). *Histories* (W. R. Paton, Trans.). Harvard University Press. (Loeb Classical Library)

Strabo. (1917). *Geography* (H. L. Jones, Trans.). Harvard University Press. (Loeb Classical Library)

Thucydides. (1972). *History of the Peloponnesian War* (R. Warner, Trans.). Penguin Classics.

Jones, A. H. M. (1937). *The cities of the Eastern Roman provinces*. Oxford University Press.

Körpe, R. (2008). Türk hakimiyeti öncesi Hellespontos’nda yapılan savaşlar. In *Çanakkale Tarihi* (Cilt I, ss. 73–81). Değişim Yayınları.

Magie, D. (1950). *Roman rule in Asia Minor: To the end of the third century after Christ*. Princeton University Press.

Mitchell, S. (1995). *Anatolia: Land, men, and gods in Asia Minor. The Celts in Anatolia and the impact of Roman rule*. Clarendon Press.

Yavuz, M. F. (2008). İlkçağda Trakya Khersonesos Yarımadası. In *Çanakkale Tarihi* (Cilt I, ss. 419–446). Değişim Yayınları.

Yavuz, M. F. (2008). İlkçağda Trakya Khersonesos Yerleşimleri. In *Çanakkale Tarihi* (Cilt I, ss. 447–471). Değişim Yayınları.

Yavuz, M. F. (2005). Trakya Khersonesos Berzahında inşa edilen savunma duvarları. *İstanbul Tarih Dergisi*, 41, 1–15.

BÖLÜM 0

İTTİFAKLARDAN SAVAŞLARA: ROMA’NIN ANADOLU’DA YÜKSELİŞİ (İÖ 201–189)

Aytun YAZGI¹

Giriş

Roma ordusu, İÖ 190 yılının sonlarına doğru, Hellespontos (Çanakkale Boğazı) üzerinden Roma ve Rhodos filolarının desteğiyle, Lucius Cornelius Scipio ve Publius Cornelius Scipio Africanus komutasında ilk kez Asya topraklarına ayak bastı. Aslında Romalıların temel politikası çoğu zaman fetih odaklı değildi. Topraklarını genişletirken benimsedikleri temel strateji, “divide et impera” (böl ve yönet) ilkesine dayanıyordu. Bu doğrultuda Roma, kendi egemenliği altında bir ittifak sistemi kurdu. Bu ittifak sistemi içerisinde Roma’nın dostları (*amici*) ve müttefikleri (*socii*) yer almaktaydı. Roma, bu yapının içinde sorgulanamaz ve üstün bir güç konumundaydı. Dost ve müttefik devletler, herhangi bir savaş durumunda Roma’ya yardımcı birlik (*auxilia*) sağlamakla yükümlüydüler. Bu destek karşılığında Roma, bu toplulukları vatandaşlık hakkı tanımak ya da vergi muafiyeti gibi çeşitli yollarla ödüllendirmekte idi. Ancak destek verilmediği ya da yükümlülükler

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Tarih, Orcid: 0000-0002-6631-8332

yerine getirilmediği durumlarda, savaş tazminatı ödemek, vergileri artırmak veya özgürlükleri kısıtlamak gibi yaptırımlar uygulanırdı.

Romalıların Anadolu topraklarında ilk dost ve müttefikleri Batı Anadolu'da Pergamon Krallığı, Romalıları efsanevi ataları Aeneas'ın yurdu İlion kenti ve Rhodos oldu. Pergamon Krallığı ve Roma arasında ilk ilişkilerin kaç yılında nasıl başladığı tam olarak net değildir. Ancak İÖ 205 yılında Romalılar ile Makedonia Kralı V. Philippos arasında imzalanan Phoenike Antlaşması'nda Pergamon Krallığı ile İlion kenti Roma'nın müttefiki olarak yer aldılar. Aynı yıl Romalılar, İtalya Yarımadasını istila etmiş Kartacalı Hannibal'den kurtulmanın tanrısal çözümünü Sibyl'in kehaneti üzerine Anadolu topraklarında aradılar. Kehanete göre Anadolu'da bir tapınak devleti olan Pessinus'ta bulunan ve ana tanrıça olarak tapınılan siyah bir göktaş Roma'ya getirilirse Hannibal'i yenebileceklerdi. Göktaşının Roma'ya ulaşmasında Pergamon Kralı I. Attalos Romalıları yardımcı oldu ve bir tören ile göktaş Roma'da Capitolium'a konuldu. Romalılar Phoenike Antlaşması'nın ardından Anadolu'da yaşanan olaylardan zorunlu olarak kayıtsız kaldılar. Roma'nın öncelikli politikası Kartacalı Hannibal tehlikesini bertaraf etmekte. Makedonia Kralı V. Philippos bunu büyük bir fırsat olarak gördü. Kısa süre içinde Phoenike Antlaşması'na uymayarak Batı Anadolu'da bazı topraklara saldırdı. Pergamon Krallığı ve Rhodos'un bu saldırılara karşı Roma'nın desteğini kazanması kaçınılmazdı. Aslında bu topraklar için tek tehlike Makedonia Krallığı değildi. Büyük İskender'in mirasçılarından bir diğeri Seleukos (Suriye) Krallığı idi. Antiokheia (Antakya) merkezli bu krallığın genel politikası diğer Büyük İskender'in halefi krallıkları gibi İskender'in fethettiği tüm topraklara sahip olmaktı.

Kartaca Zaferi Sonrası Makedonia Krallığı ile Mücadele

İÖ 201 yılında Romalılar Kartacalılara boyun eğdirmeyi başarmışlardı. Aynı yıl içerisinde Pergamon Kralı I. Attalos,

Roma'ya elçilerini yolladı. Bu elçilere Rhodos elçileri de eşlik ediyordu. Roma'nın müttefikleri olan Rhodos ve Pergamon tehlikeyi ilk fark edenler olmuşlardı. Roma tarafından kabul edilen elçilerin niyeti, Batı Anadolu'da İÖ 205 yılından beri, V. Philippos'un yaptığı seferlere karşı yeterli bir tepki vermeyen Roma'yı Makedonia Kralı V. Philippos ile Seleokus Kralı III. Antiokhos arasında sözde yapılan bir gizli müttefiklik antlaşmasına inandırmaktı. Bu sayede Roma'nın gözü korkutularak Anadolu topraklarına müdahale etmesi sağlanacaktı. Rhodoslu ve Pergamon Krallığı'ndan gelen elçilerin iddialarına göre İÖ 204 yılında ölen Mısır Kralı IV. Ptolemaios'un yerine geçecek oğlunun küçük yaşta olmasını fırsat bilen III. Antiokhos ile V. Philippos, Mısır topraklarını ele geçirmek için bir plan yapmışlardı. Bu plana göre Mısır'ın hâkimiyeti altında olan ve Ege kıyılarında bulunan kent devletleri V. Philippos'un payına düşüyordu. II. Kartaca Savaşı'ndan yeni çıkmış olmalarına rağmen Roma, Anadolu topraklarının dış politikalarının dışında tutulamayacağını anladı. Çünkü Roma'nın en büyük çekincelerinden biri doğunun bu iki büyük gücünün anlaşarak Roma'nın karşısına çıkması idi.

Mevcut durumu daha iyi anlayabilmek için Roma elçilerini bölgeye gönderdi. İÖ 201 yılında Roma'dan ayrılan elçiler bir yıl sonra Atina'ya vardılar. Burada V. Philippos'un bir generali ile bir araya gelen elçiler, kralları V. Philippos'a iletmek için bir *ultimatum* verdiler. Buna göre V. Philippos, Yunan kent devletleri ile savaşmaktan kaçınacak ve Pergamon Krallığı'na verilecek savaş tazminatı kararı için, tarafsız bir hakeme başvurulacaktı. Rhodos'a ulaştıklarında elçilere V. Philippos'un Roma'nın verdiği *ultimatum*a uymayarak Hellespontos'ta bulunan ve Mısır Krallığı'nın hakimiyeti altında olan Abydos kentini kuşattığı haberi geldi. Bunun üzerine elçilerden M. Aemilius Lepidus, V. Philippos'a bizzat iletmek üzere Atina'dakine nazaran daha sert bir *ultimatum* ile kuşatma sırasında Abydos'a ulaştı. V. Philippos'tan derhal Abydos kuşatmasını

durdurması ve bundan sonra V. Ptolemaios'a ait herhangi bir yere saldırmaması, ayrıca daha önce yapılan saldırılarda Pergamon Krallığı'nın zararının tanzim edilmesini istendi. Bundan sonra da İÖ 205 yılında yapılan Phoenike Antlaşması'nın kararlarına sadık kalması uyarısında bulundu. V. Philippos'un bu uyarıları dikkate almaması Roma ile Makedonia Krallığı arasında bir savaşı kaçınılmaz kıldı. İÖ 200 yılının Eylül ayında Roma ordusu Yunanistan'ın Epeiros bölgesine girdi. Pergamon Kralı I. Attalos da Roma ordusuna tam destek verdi. II. Makedonia Savaşı'nda İÖ 198 yılında *consul* seçilen ve Roma ordusu komutanlığına getirilen Titus Quinctius Flaminius, Roma adına üst üste büyük zaferler kazandı. V. Philippos, kısa süre içerisinde Romalılardan barış istemek zorunda kaldı. Yunanistan'ın Nikeae kentinde yapılan barış görüşmelerine sadece Anadolu krallıklarından Pergamon Kralı I. Attalos katıldı. Görüşmelerin ilk gününde alınan kararlar taraflarca kabul edilmesine rağmen, ikinci günde Anadolu'da Iasos ve Bargylia kentleri ile Yunanistan'daki bazı kentlerin geleceği konusunda antlaşmaya varılamadı. Nikeae'da yapılan görüşmelerin sonuçsuz kalmasının ardından kısa süre sonra taraflar Roma'ya gelerek senatoda tekrardan barış koşullarını görüşmeye başladılar. Roma yeni bir talepte bulunmadı ve Nikeae'daki isteklerini tekrarladı. Ancak V. Philippos'un elçileri bu istekleri kabul etme yetkilerinin olmadığını söylemesi üzerine barış yapılamadı. V. Philippos'un Yunanistan topraklarından çekilmemesi üzerine savaş iki taraf için yeniden başladı. İÖ 197 yılının haziran ayında Thessalia bölgesindeki Kynoskephalai mevkiinde yapılan savaşta V. Philippos Romalılar'a karşı ağır bir yenilgi aldı. V. Philippos Nikeae'da Romalılar'ın teklif ettiği barış koşullarını kabul etmek zorunda kalacaktı.

Roma'nın Doğudaki Yeni Tehdidi: III. Antiokhos'un Anadolu Topraklarını İşgali

Makedonia Krallığı ile mücadele tüm hızıyla devam ederken İÖ 200 yılında üç Romalı elçi, III. Antiokhos'u ziyaret etmişlerdi. Orada muhtemeldir ki, III. Antiokhos'tan, Makedonia Kralı V. Philippos'a yardım etme niyetinde olmadığına dair teminatlar almışlardı. Nitekim III. Antiokhos da gerçekten yardımda bulunmadı. Ancak kısa süre sonra, onun hedeflerinin daha da iddialı olduğu ortaya çıkacak idi. III. Antiokhos İÖ 198 yılında Pergamon topraklarına saldırdı. I. Attalos Roma'da Senato'ya krallığına yönelik bir saldırıyı şikâyet ederek, Romanın müttefiki olarak Makedonia ile yürütülen savaştan kuvvetlerini çekip bu tehditle ilgilenebilmek için izin talebinde bulundu. Senato yalnızca bu talebi kabul etmekle kalmadı, aynı zamanda Seleukos ordusunun Pergamon'dan çekilmesini sağlayan elçiler de gönderdi. Bununla birlikte, kısa bir süre öncesine dek I. Attalos'un kontrolünde bulunan Pergamon'un doğusundaki bölgelerin işgalini ve Bithynia Kralı Prusias'ın Frigya Epiktetos olarak bilinen bölümünü işgal etmesini engelleyemediler. Tüm bu gelişmelere rağmen, muhtemelen yine İÖ 198 yılında, III. Antiokhos Roma'ya elçiler göndermiş ve bu elçiler Senato tarafından onurlu ve dostane bir şekilde karşıladı. Roma, Makedonia Krallığı ile devam eden askeri ve siyasi mücadele ortamında III. Antiokhos'a karşı daha dikkatli olmayı seçmiş idi.

İÖ 197 yılında III. Antiokhos, Kilikya'dan başlayarak Anadolu'nun kıyı bölgelerini yeniden ele geçirme harekâtına girişti. III. Antiokhos, batı Anadolu'ya iki ayrı koldan harekete geçti. Karadan ilerleyen ordu, komutanlar Ardys ve Mithridates'in yönetiminde Sardes yönüne sevk edildi. III. Antiokhos ise aynı anda donanmasıyla deniz yoluyla Kilikya kıyılarındaki bazı şehirleri ele geçirdi. Ciddi bir direnişle karşılaşmadı. Rhodoslular, onun V. Philippos ile ittifak kurmasından endişe ettikleri için Korakesion'da kendisiyle görüştüler; ancak Kynoskephalai Muharebesi'nin (İÖ

197) sonucunu duyduklarında ona karşı koyma niyetlerinden vazgeçtiler. Yine de III. Antiokhos'un kendi etki alanlarındaki Mısır topraklarına saldırmaması konusunda ısrar ettiler ve Kaunos, Myndos, Halikarnassos ve Samos'un korunmasını sağlamayı başardılar. Bunun yanı sıra, Pergamon Kralı I. Attalos'un felç geçirmesi ve kısa süre sonra hayatını kaybetmesi, Pergamon Krallığı'nda ciddi bir siyasal boşluk ve zayıflık doğurmuştu. III. Antiokhos'un kuvvetleri, bu durumu ustalıkla değerlendirerek arka arkaya önemli askeri başarılar elde etmiştir. Sonbahara gelindiğinde III. Antiokhos, Ephesos'un yanı sıra Troas bölgesindeki bazı kentlerle birlikte İlion'u ve muhtemelen Abydos'u da kontrolü altına aldı.

İÖ 197/196 sonbaharında ya da kış başında, Lampsakos kenti tıpkı Smyrna gibi III. Antiokhos'a karşı direniş göstermeye karar vererek Roma'dan yardım talebinde bulundu. Ancak III. Antiokhos'un karşı karşıya kaldığı sorunlar bunlarla sınırlı değildi. Karia bölgesinde, V. Philippos'un daha önce kontrol ettiği topraklar, muhtemelen İÖ 197 yılı sonuna gelindiğinde yalnızca Bargylia ile sınırlı kalmıştı. Bu süreçte Rhodoslular hakimiyet alanlarını genişleterek, Peraia adıyla bilinen Asya kıyısındaki topraklarını yeniden ele geçirdiler ve III. Antiokhos'un Stratonikeia'daki etkisinden de fayda sağladılar. Kynoskephalai Savaşı'nın sonucunu öğrenen Euromos kenti, büyük olasılıkla İÖ 197 yılının ağustos ayında Zeuksis'e elçiler göndererek III. Antiokhos ile bir ittifak antlaşması imzaladı. Komşu kent Pedasa'nın da benzer bir tutum sergilediği ve İasos'un da III. Antiokhos'un tarafına geçtiği anlaşılmaktadır. III. Antiokhos, İasos'a özerklik tanımış ve kent bağlılığını göstergesi olarak kısa süre içinde burada Kraliçe Laodike adına kentte bir kült oluşturdu. Son olarak, İÖ 196 yılı kışının sonlarına doğru ya da ilkbahar aylarında III. Antiokhos, Smyrna ve Lampsakos'u kuşatmış, ardından Abydos üzerinden Avrupa kıyılarına geçerek Trakya Khersonesos'u (Gelibolu Yarımadası)

kontrol altına almıştır. Bu bölgenin önemli ve stratejik noktalarından Lysimakheia kentinin yeniden inşasına başladı. Tabi ki III. Antiokhos'un batı Anadolu'da yaptığı bu faaliyetler ve üstelik Gelibolu yarımadasına geçerek Avrupa kıtasına ayak basması hem Makedonia Krallığı hem de Roma tarafından endişe ile karşılanmıştır.

Roma ve müttefiklerinin V. Philippos'a karşı yürüttüğü üç yıllık savaş süresince Ege havzasındaki siyasal yapı önemli ölçüde değişime uğramıştır. Romalılar ve müttefikleri V. Philippos'u mağlup etmeyi başarmış, ancak bu sırada III. Antiokhos, Anadolu kıyılarında Seleukos etkisini yeniden tesis etmiştir. III. Antiokhos, büyük olasılıkla Roma'yı Anadolu bağlamında önemsiz görmekte ve bu bölgedeki gelişmelerle ilgilenmeyeceğini düşünmekteydi. Rhodoslularla dostane ilişkiler kurmuş, onların kendi etki alanlarındaki bazı kentleri korumasına izin vermiş, hatta Roma müdahalesine rağmen eski Seleukos düşmanı Pergamon Krallığı'na dahi dokunmamıştır. Kendini Roma'nın *amicus'u* (dostu) olarak görmekteydi ve son diplomatik temasta da bu şekilde muamele görmüştü. Ancak bu temas bir yıl önce gerçekleşmişti. O zamandan bu yana III. Antiokhos bir dizi fetih gerçekleştirmiş ve bu süreçte V. Philippos da yenilgiye uğratılmıştı. Roma Senatosu'nun on kişilik elçi heyetine (*decemviri*) yetki verdiği kararname hazırlanırken, III. Antiokhos'a yönelik tutum belirgin biçimde değişmişti. Bu değişimin nedeni ise karmaşık değil, oldukça açıktı: Roma, III. Antiokhos'un Anadolu'daki genişlemelerinden çok, Avrupa topraklarına geçişini, Makedonia Krallığı'nı boyun eğdirmesiyle elde ettiği en temel stratejik kazanıma yönelik doğrudan bir tehdit olarak değerlendirmişti.

Roma'nın Yunan Kent Devletleri Üzerinden Özgürlük Propagandası

Senato III. Antiokhos'un bu hamlelerine karşı Yunan kent devletlerine özgürlük sağlama politikasını yeniden gündeme taşıdı. Yunan kentlerinden gelen özel taleplerin yanı sıra, Rhodos ve Pergamon Krallığı'nın babasının ölümü üzerine tahta çıkan II. Eumenes, kuşkusuz bu tehdidin altını çizmişlerdir. Kısa süre önce Makedonia Krallığı ile mücadele esnasında Roma'nın Balkanlarda ve Yunanistan yarımadasında en büyük politik kozlarından biri Yunan kent devletlerinin özgürlüğünün korunması düşüncesi idi. Ege dünyasındaki tüm Yunan halklarını Roma için eşit derecede kıymetli görmek, propagandaya yönelik mütevazı bir adım sayılabilirdi. Bu sırada Senato, III. Antiokhos ile Ptolemaios hanedanı arasındaki çekişmeye yeniden ilgi göstermeye başladı ve konsül L. Cornelius Lentulus'u arabuluculuk yapmak üzere senato tarafından görevlendirdi. Roma açısından bu çekişmenin sonucu bir önem arz etmese de özellikle III. Antiokhos'un Anadolu'da faaliyetlerini izlemeye devam edeceğine dair dolaylı bir işaret niteliğindeydi.

Roma, senato kararı ile V. Philippos'un elinden alınıp özgürlükleri resmen ilan edilen kentlerden Euromos, İasos, Pedasa ve Abydos, III. Antiokhos tarafından ele geçirilmişlerdi. Roma'nın yanında yer alan özellikle Smyrna ile Lampsakos'a yönelik Roma senatosunun desteği devam ediyordu. Ancak senato kararlarında çıkan Asya kıtasında yer alan Yunan kent devlerinin özgürlüğü vurgusu özellikle kıta Yunanistan'da bulunan Aitolia Birliği üyesi kentleri rahatsız ediyordu. Alınan senato kararlarında gerçek anlamda özgür olan kentler yalnızca Asya'dakiler olacaktı. Romalılar Demetrias, Korinthos ve Khalkis gibi kilit stratejik noktalar olmak üzere, önemli mevkileri ellerinde tutacak ve böylece Yunan yarımadasında kentlerin yalnızca efendi değiştirmesi sağlanacaktı. Demetrias, Khalkis ve Korinthos gibi stratejik kentler

Romalı elçilere güçlükler yarattı. V. Philippos'un boşaltacağı bölgelerin kaderinin belirleneceği kararlar ertelendi; ancak en azından Korinthos kenti Akhaia Birliği'ne iade edildi. V. Philippos Nikeae'da Romalılarla yaptığı anlaşma gereğince, garnizonlarını ve elinde tuttuğu diğer Yunan kentlerini boşaltması için belirlenen tarih, İÖ 196 haziran/temmuz aylarında düzenlenen İsthmia oyunları idi. Roma senatosu tarafından düzenleme için gönderilen Prokonsül T. Quinctius Flamininus, bu oyunlar sırasında Aitolia Birliği'nin önyargılarını kırmak ve desteklerini almak için, politik bir manevra gerçekleştirmeye karar verdi. Oyunlar sırasında görevli *heraldos* (çığırtkan) şu bildiriye duyurdu:

“Roma Senatosu ve Prokonsül T. Quinctius Flamininus, Kral V. Philippos'u ve Makedonları mağlup ettikten sonra aşağıdaki halkları özgür, garnizonsuz, vergiden muaf ve kendi yasalarına göre yaşamak üzere serbest bırakmıştır: Korinthoslular, Phokisliler, Lokrisliler, Euboialılar, Fthiotis Akhaları, Magnetler, Thessalialılar ve Perrhaibialılar.”

Aitolia Birliği bu durumda yine de memnun olmadı. Özellikle Pharsalos ve Leukas kentlerini birliklerine almak istediler. Fakat Aitolia Birliği'ne Phokis ve Lokris'i kendi birliklerine katmalarına izin verildi. Pergamon Kralı II. Eumenes'in korumasına bırakılmış olan Oreus ve Eretria'nın II. Eumenes'in kontrolünde kalmasını bazı elçiler uygun görmüşse de, Flamininus bu durumun özgürlük ilanına büyük bir darbe vuracağını belirtmiş, bu nedenle söz konusu kentler de özgür ilan edildi. Sonrasında Roma elçileri düzenlemeye ihtiyaç duyulan yerel meseleleri çözmek için çeşitli bölgelere gittiler. P. Villius Tappulus ile L. Terentius Massaliota isimli iki Roma elçisi Lysimakheia'da III. Antiokhos ile görüşmek üzere görevlendirildiler. Yunanistan yarımadasında gerçekleşen siyasal örgütlenmelerin birkaç hafta içinde basitçe oluşturulamayacağı açıktır. Ancak elçiler mümkün olduğunca hızlı çalışmış olmalıdır. Çünkü Roma'nın III. Antiokhos ile Roma'nın

yakın zamanda kaçınılmaz bir savaşa gireceği aşîkardır. Böyle bir durumda Roma Yunanistan yarımadasında yer alan birlikler ve kentler ile sorunların çözümleri büyük önem taşımakta idi. Bu kararlar, yerel düzeydeki temel örgütsel meselelerin yani; hangi toplulukların birliğe dâhil edileceği, birliğin üye kentlerle ne tür işlevsel ilişkilere sahip olacağı, hangi oylama sisteminin uygulanacağı, toplantıların nerede ve kimlerin katılımıyla gerçekleştirileceği ve birliğin nasıl finanse edileceği gibi konuların İÖ 196 yılı haziran ayındaki İsthmia Oyunları ile muhtemelen eylül ayı arasındaki döneme ait olduğunu göstermektedir. Söz konusu kararların tamamı, Flamininus ve yanındaki elçiler tarafından denetlenmiş olmalıdır.

III. Antiokhos İsthmia oyunlarından hemen ardından elçileri aracılığıyla Flamininus ile görüşme sağladı. Bu görüşmede Flamininus, III. Antiokhos'un elçilerine, Anadolu'daki özerk şehir devletlerine müdahalede bulunmaması, bu şehirlerle savaşmaktan kaçınması ve Ptolemaios ile V. Philippos'tan yeni ele geçirdiği şehirleri boşaltması talep ediliyordu. Buna ek olarak, ordusuyla birlikte III. Antiokhos'un Avrupa'ya geçmemesi yönünde kesin bir uyarı da iletildi. Muhtemelen III. Antiokhos ile Lysimakheia'da görüşmesi için görevlendirilen P. Villius Tappulus ile L. Terentius Massaliota isimli iki Roma elçisi benzer mesajları orada da iletmişlerdi. Romalıların özellikle üzerinde durdukları ve çekincelerini dile getirdikleri çıkış noktası III. Antiokhos'un neden büyük bir orduyla Avrupa'da bulunduğu idi. Bu durumun, sağduyu sahibi herkes tarafından Roma'ya saldırı niyetinin açık bir göstergesi olarak değerlendirileceği ima edildi. III. Antiokhos ise, ustaca bir diplomatik manevrayla bu suçlamalara ve imalara karşılık, Roma'nın Anadolu'daki meselelere müdahale etmemesi gerektiğini savundu. Zira onun Avrupa'ya geçişinin asıl nedeni, Khersonesos ve Trakya şehirleri üzerindeki tarihî haklarını kullanmaktı. Bu şehirler bir zamanlar Lysimakhos'a aitti ve onun Seleukos tarafından mağlup

edilmesinin ardından Seleukos hanedanının egemenliğine geçmişti. Ancak daha sonra, Seleukos krallığında yaşanan istikrarsızlık döneminden yararlanan önce Ptolemaioslar, ardından da V. Philippos bu toprakları işgal etmişti. Bu toprakların kendi hakkı olduğu savunuyordu. Aslında III. Antiokhos'un Avrupa'ya geçişi, yalnızca askerî değil, aynı zamanda ideolojik bir meydan okumaydı. III. Antiokhos, Trakya Khersonesos ve Trakya şehirleri üzerindeki tarihi haklarını gerekçe göstererek, bu bölgelerdeki varlığını meşrulaştırmaya çalışmış, Roma'nın Anadolu'daki müdahalelerini ise kendi egemenlik alanına yönelik haksız bir ihlal olarak değerlendiriyordu.

III. Antiokhos'un Yunanistan Seferi, Magnesia Muharebesi ve Anadolu'nun Yeniden Düzenlenmesi

İÖ 195'te Roma'nın Yunanistan'daki varlığı, III. Antiokhos'un niyetleri üzerindeki belirsizlik nedeniyle sürdürülmüş, özellikle Peloponnesos'ta Nabis'in faaliyetleri bu varlığı meşrulaştırmak için bir fırsata dönüştürülmüştür. Flamininus'un askerî müdahalesiyle Nabis etkisizleştirilmiş, Argos yeniden Akhaia Birliği'ne katılmış ve "Yunan özgürlüğü" politikası Roma açısından önemli bir prestij kazanmıştı. İÖ 194–193 arasında III. Antiokhos'un yeniden askerî hazırlıklara giriştiği, özellikle Trakya'da faaliyetlerini yoğunlaştırdığı görülür. Roma ise diplomatik kanalları kullanarak durumu kontrol altında tutmaya çalışmaya devam etti. Görüşmelerin ana noktası pek değişmedi. Roma III. Antiokhos ile dostluğunu devam ettirmek istiyor ise, Avrupa'dan çekilmeli, aksi takdirde Roma hem Asya'daki müttefiklerini koruma hakkını hem de yeni ittifaklar kurma hakkını saklı tutacaktır. Yine de Senato, doğrudan savaştan kaçınma eğilimindedir. Ancak İÖ 193 sonlarında III. Antiokhos'un stratejik bir nokta olan Demetrias'a geçmesi ve Aitolia Birliği ile temasları Roma açısından savaşı kaçınılmaz bir hale sokmuştur. Aitolia Birliği'nin muhtemelen III. Antiokhos'un teşvikiyle Roma karşıtı tutumu, Senato'nun Yunanistan'daki askerî

hazırlıkları hızlandırmış, Epeiros’a yeni birlikler sevk etmiş ve III. Antiokhos’un Avrupa’daki varlığını kontrol altına alma niyetini netleştirmiştir.

İÖ 191 yılı konsülü M. Acilius Glabrio’ya, Roma senatosu tarafından “*cum rege Antiocho quique sub imperio eius essent*” (Antiokhos’a ve onun egemenliği altındakilere karşı savaşın yürütülmesi) görevi verilmişti. Pretor C. Livius Salinator ise donanma komutanlığına atanmıştı; hava koşulları izin verir vermez, mevcut kara ve deniz kuvvetleriyle birlikte Romalılar Adriyatik denizini geçtiler.

Konsül Glabrio bölgeye ulaştığında, III. Antiokhos zaten ciddi hayal kırıklıkları yaşamıştı. Demetrias ve Aitolia Birliği dışında hiçbir yerde sıcak bir karşılamayla karşılaşmamıştı. Roma’nın Yunan kentleri üzerinde baskı kurduğu yönündeki görüşüne dayanarak kendisinin Yunanistan’a özgürlük getirmek üzere geldiğini iddia etmesi, kimseyi etkilemedi. Zira İÖ 196 yılından bu yana çoğu Yunan devleti, İÖ 4. yüzyıl ortalarından beri olmadığı kadar geniş bir pratik özerklik elde etmişti. Akhaia Birliği ise, III. Antiokhos’un diplomatik girişimine savaş ilan ederek yanıt verdi. Makedonia Kralı V. Philippos ise, III. Antiokhos’un tahtan indirmek için başarısız bir girişimin ardından Roma’ya elçi göndererek savaşta her türlü yardımı sunmayı teklif etti.

Epeiros Krallığı çatışmadan uzak durmaya çalıştı. III. Antiokhos Yunan kent devletlerinden umduğu desteği bulamadı. İÖ 191 yılı Nisan ayı sonlarına doğru Roma ve müttefikleri Thermopylai mevkiinde III. Antiokhos’u ağır bir yenilgiye uğrattı. Konsül Glabrio Thessalia’ya ulaştığında artık yapılacak çok az şey kalmıştı; geriye kalan kentlerin çoğu, konsülün geldiğini öğrenir öğrenmez teslim oldular. III. Antiokhos, bilinmeyen nedenlerle Demetrias’a geldikten sonra kayda değer hiçbir takviye kuvvet alamamıştı. Bu yüzden, yaklaşık 20.000 asker ve birçok müttefik kuvvet ile iki kat fazla olan Roma ordusunun karşısında açıkça

sayıca yetersiz kalmıştı. III. Antiokhos Thermopylai Savaşı öncesinde bu olumsuz tablo karşısında ya Asya'ya geri çekilecekti ya da Roma'nın sayıca üstünlüğünün etkisini azaltabileceği bir yerde muharebe düzenleyecekti. Ancak geri çekilmemesi hem kendisinin onuru hem de müttefiklerinin sadakati açısından önemli idi. Bu nedenle Thermopylai'da savaşmayı tercih etti. Aitolia Birliği yalnızca sınırlı düzeyde destek sağlayabildiler ve Romalılar öyle ezici bir zafer kazandılar ki III Antiokhos, Yunanistan'ı derhal terk edip Ephesos'a geri dönmek zorunda kaldı. III. Antiokhos'un tüm Yunanistan macerası altı ay bile sürmemiş ve tam bir fiyaskoyla sonuçlanmıştı. Roma bu zaferden sonra artık yalnızca Balkanlar'da değil, tüm Anadolu dahil olmak üzere Ege havzasında barışı tehdit edebilecek herhangi büyük bir unsura karşı güvence sağlaması gerekiyordu. III. Antiokhos'un Yunanistan'daki seferi, Roma'nın stratejik çıkarlarının yalnızca Hellespontos'un dar hatlarıyla sınırlandırılmayacağını açık biçimde göstermişti.

Thermopylai 'de Roma açısından kazanılan zafer Roma açısından bir başlangıç idi. III. Antiokhos halen Anadolu topraklarında büyük bir tehdit olarak duruyordu. Savaşın devam edeceği konusunda hiçbir zaman bir şüphe olmamıştır; Roma senatosu bu durumu, İÖ 190 yılı konsülü Lucius Cornelius Scipio'ya görev bölgesi olarak Yunanistan'ı tahsis ederken ve gerekirse Asya'ya geçmesine izin vererek açıkça ortaya koymuştur. Scipio, destekçisi olarak kardeşi Africanus'u yanına aldı.

Senato tarafından konsülün görev bölgesine dair resmî öncelikler belirlenmiş olsa da, Romalıların Asya'ya geçeceğinden hiç kimsenin kuşkusu yoktu. Thermopylai'dan beri C. Livius komutasındaki Roma donanması, Pergomon Kralı II. Eumenes'in filosuyla birlikte Asya sularında faaliyet göstermekteydi ve Khios adası ile İon yarımadası arasındaki boğazda yer alan Korykos'ta elde edilen bir başarıdan sonra Livius, kışı Pergamon topraklarında geçirmişti. Bu nedenle Scipio kardeşler ordularıyla birlikte

Yunanistan, Makedonia ve Trakya üzerinden karadan Asya'ya hareket edeceklerdi. Bu güzergâhın seçilmesinin temel nedeni, III. Antiokhos'un filosunun Korykos'ta yaşadığı yenilgiye rağmen hâlâ oldukça güçlü olmasıydı. III. Antiokhos, takviye birlikler istemiş ve bu birliklerin komutasını Romalıların en büyük düşmanlarından Hannibal'a vermişti. Roma ve müttefiklerinden oluşan filonun kesin deniz üstünlüğünü elde etmediği bir ortamda, orduyu gemilere bindirip doğrudan Pergamon'a geçmek son derece tehlikeli ve başarısız bir girişim olurdu. Ancak karayolu da yaklaşık 1.000 kilometrelik bir uzunlukta ve oldukça tehlikeli bir güzergâh idi. Roma böylesine güçlüklerle dolu bir yolculukta Makedonia Krallığı'nın desteğine ihtiyaç duyacaktı. Son dönemdeki sadakati dolayısıyla Senato tarafından oğlu Demetrios'un serbest bırakılmasıyla ödüllendirilen V. Philippos, Roma'ya bu yolculukta yardım etmiş, güzergâhın belirlenmesinde ve Traklarla yürütülen diplomatik görüşmelerde kolaylık sağlayacaktı. Ancak kıyıdaki iki önemli kent, Ainos ve Maroneia, Roma tarafından İÖ 196 yılında özgürleştirilmiş olsalar da artık III. Antiokhos'un askerleri tarafından işgal altındaydı. Ayrıca İÖ 196'dan itibaren, Trakya Khersonesos'un girişini kontrol eden son derece stratejik bir nokta olan Lysimakheia kenti, III. Antiokhos tarafından çok güçlü bir kale haline getirilmiş idi. Hellespontos'un geçişi sırasında karşı kıyıdaki Abydos kenti de III. Antiokhos'un kontrolüne girmişti. Üstelik Propontis'in (Marmara Denizi) Asya kıyısında yer alan Bithynia kralı Prusias'ın Roma'ya karşı tutumu tarafsız olarak gözükse de oldukça belirsiz idi.

Roma aslında beklediğinden daha kolay bu zorlukları aşmayı başardı. Maroneia ve Ainos kısa sürede Romalılar tarafından ele geçirildi. Roma müttefiki olarak V. Philippos tarafından gönülleri alınan Traklar ise herhangi bir engel çıkarmadılar. İÖ 190 yılında Asya kıyılarındaki deniz harekâtında iki belirleyici olay yaşanmıştır: Birincisi, Rhodosluların, Hannibal'ın takviye kuvvetlerinin III.

Antiochos'un amirali Polyxenidas ile Ephesos'ta birleşmesini engellemeleri; diğeri ise Roma filosunun III. Antiochos'un donanmasıyla Myonnesos açıklarında yaptığı deniz muharebesi idi. Bu çarpışmada III. Antiochos'un donanması öylesine ağır bir yenilgi aldı ki, III. Antiochos, Trakya Khersonesos'u ile bağlantının kopması endişesi ile Lysimakheia'daki yerleşimcileri apar topar ayrıca depolardaki erzakları alamadan tahliye etmek zorunda kaldı. Böylece kısa bir süre sonra bölgeye ulaşan Romalılar Lysimakheia'yı Asya'ya geçmeden önce dinlenmek için en uygun üs olarak seçmişlerdir. Hellespontos'un geçişi dahi, III. Antiochos tarafından engellenememiştir. Abydos savaşmadan terk edilmiştir. Roma ve Rhodos filoları Myonnesos zaferinden sonra Hellespontos'a yönelen bu birleşik donanma ile orduyu karşı kıyıya geçirme konusunda hiçbir zorlukla karşılaşmamıştır. Bithynia Kralı Prusias'ta III. Antiochos'un bölgeyi çok kolay bir şekilde boşaltmasının ardından diplomatik bir girişim sayesinde kolayca bertaraf edilmiştir.

İÖ 190 yılı Ekim ayına gelindiğinde Roma ordusu artık Anadolu topraklarına girmişti ve Roma ve müttefik donanması denizde mutlak üstünlüğü elde etmişti. III. Antiochos, Avrupa'dan dönüşünün ardından zaman kaybetmeden imparatorluğun dört bir yanından ordu birlikleri toplamaya çalıştı. Ordusunun büyüklüğü İÖ 190 sonbaharında yaklaşık ancak 60.000 kişiye ulaşabildi. Bu olumsuz tablo III. Antiochos'u Roma ordusunun Asya'ya ulaşması karşısında barış teklifinde bulunmaya sevk etti. Romalılar, III. Antiochos'un Yunanistan'a geçişinden bu yana Anadolu'daki Yunan kentlerini kendi nüfuz alanlarında saymaktaydılar. Seleokus Kralı III. Ankiokhos Romalılara, savaşın yarı masrafını karşılamayı ve Smyrna, Lampsakos, Aleksandreia Troas ve Roma'ya katılmış diğer kentler üzerindeki hak iddiasından vazgeçmeyi teklif etti. Scipio kardeşler bu teklife karşılık, Senato'nun siyasetini yansıtarak III. Antiochos, Toros Dağları'nın kuzey ve batısındaki tüm Anadolu

topraklarını boşaltmalı ve savaşın tüm masraflarını ödemeliydi. Bu talepe, III. Antiokhos açısından o denli ağırdı ki müzakereleri kesmek zorunda kaldı. Bir süre sonra, yılın oldukça geç bir döneminde yaklaşık aralık ortasında belirleyici muharebe, Sipylos Dağı yakınlarındaki Magnesia (Magnesia ad Sipyllum) civarında gerçekleşti. III. Antiokhos, bu kez Roma ve müttefiklerinden sayıca üstün olmasına rağmen, Thermopylai'daki gibi, bozguna uğratıldı. III. Antiokhos'un temsilcileri Zeuksis ve Antipatros, yıllar boyunca Zeuksis'in idari başkenti olan ve Romalıların muharebeden sonra konuşlandığı Sardes'e vardıklarında artık müzakere edilecek pek bir şey kalmamıştı.

Magnesia Muharebesi Sonrası Barış Görüşmeleri

Barış şartları zaten muharebeden önceki görüşmelerde belirtilmişti ve şimdi sadece netleştirilerek kesin hâle getiriliyordu: daha önce olduğu gibi, III. Antiokhos Toros Dağları'nın kuzeyi ve batısındaki tüm toprakları boşaltmak zorundaydı. Savaş tazminatı da açık şekilde belirlenmişti: III. Antiokhos, 15.000 Euboea talantı ödeyecekti. Bunun 500'ü hemen, 2.500'ü anlaşma Roma'da tasdik edildiği anda ve geri kalanı ise on iki yıllık taksitler hâlinde ödenecekti. Pergamon Kralı II. Eumenes'e ise 400 talant ile, bir zamanlar babası I. Attalos tarafından yapılan bir antlaşmaya dayanan yükümlülük gereği, belirli miktarda tahıl verilmesi kararlaştırılmıştı. Ayrıca Roma'nın düşmanları ve sürgünler teslim edilecekti: Hannibal, Thoas, Akarnanialı Mnasilokhos ile Khalkisli Philon ve Euboulidas. Ayrıca rehin olarak kralın en küçük oğlu Antiokhos da dâhil olmak üzere yirmi rehine verilmesi şart koşuldu. III. Antiokhos bu şartları kabul etti ve Roma'ya gönderilmek üzere elçilik heyetleri hazırlandı. Bu gelişme yalnızca III. Antiokhos ile Romalılar açısından değil, Anadolu tarihi bakımından da bir dönüm noktasıydı. Sadece III. Antiokhos değil, savaşın etkisinden kendini etkilendiğini düşünen neredeyse tüm devletler ve topluluklar Roma'ya elçiler

gönderdiler. Bu süreç Pergamon Kralı II. Eumenes için o kadar önemliydi ki, kendisi bizzat Roma'ya seyahat etti.

Yunanlar, III. Antiokhos ile yapılan barış antlaşmasının hükümlerine müdahale etmek istemediler. Bu, Roma'ya ait bir meseleydi ve III. Antiokhos'la yapılan ön anlaşmanın tasdiki herhangi bir sorun yaratmadı. Ancak, özellikle Toros Dağları'nın kesin sınırlarının ve diğer ayrıntıların belirlenmesi işi, Asya'da hâlihazırda bulunan yeni konsül Manlius Vulso ile birlikte hareket edecek olan on kişilik bir komisyona havale edildi. Bu heyet, sorunları yerinde çözüme kavuşturacak ve III. Antiokhos'un şahsi yeminini alacaktı; ancak Zeuksis ve Antipatros, Roma'da tasdik edilen koşullar üzerine karşılıklı yemin etmeye hazır olduklarını bildirmişlerdi. Yunanların amacı, III. Antiokhos'un boşaltmak zorunda kalacağı bölgelerde Roma senatosu üzerinde etkili olmaktı. Hem II. Eumenes hem de Rhodos temsilcileri uzun konuşmalar yaptılar. II. Eumenes, en uygun çözümün Roma'nın, III. Antiokhos'un boşalttığı topraklarda doğrudan sorumluluğu üstlenmesi olduğunu savundu; fakat bu mümkün değilse, bu görevi üstlenmek için kendisinden daha uygun kimsenin olmadığını ileri sürdü. Rhodoslular ise, Yunan kentlerine daha önce vaat edilen özgürlüğün verilmesini, buna karşılık III. Antiokhos'un boşalttığı ve Yunan olmayan toprakların II. Eumenes'in meşru ödül beklentisini karşılayabileceğini dile getirdiler. II. Eumenes batı Anadolu da bulunan bu önemli kentleri kendi topraklarına katmayı umuyordu. Çünkü bu kentler, Anadolu'nun en gelişmiş sosyal kurumlara sahiptiler, ekonomik olarak zengindiler ve tüm Akdeniz'e uzanan ticari ve diplomatik bağlantılara sahiptiler. Roma senatosunun kararı açıktı. Daha önce tıpkı Yunanistan'da olduğu gibi, Roma'nın Anadolu'da fiziksel bir varlık sürdürme niyeti bulunmamaktaydı. III. Antiokhos'un boşalttığı Yunan olmayan topraklar ikiye ayrıldı: Rhodos'a, özel istisnalar dışında, Maiandros'un (Menderes) güneyindeki Karya ve Likya verildi; II. Eumenes ise kalan kısmı

aldı. Yunan kentlerine gelince, Senato bu konuda daha farklılaştırılmış ilkeler benimsedi. Magnesia Muharebesi'nden önce Roma'nın tarafına geçmiş olan kentler özgür bırakılacaktı; diğerleri ise, Maiandros'un kuzeyinde veya güneyinde bulunmalarına göre, II. Eumenes'e ya da Rhodos'a bırakılacaktı.

Sonuç:

Roma, İÖ 2. yüzyılın başlarında Anadolu'da izlediği politika topraklarını genişletmek ya da yeni topraklar kazanmak üzerine kurulmadı. Anadolu'da çıkarları doğrultusunda ittifaklar kurarak, diplomasi ve askeri müdahaleler yoluyla bölgede güçlü bir konum elde etmeye çalıştı. İÖ 201–188 yılları arasında Pergamon ve Rhodos gibi yerel müttefiklerin talepleri doğrultusunda şekillenen bu süreç, Roma'nın doğuya yönelik ilk müdahalelerinin temelini oluşturdu. Özellikle II. Makedonia Savaşı ve ardından gelen Seleukos Krallığı'yla girişilen mücadeleler, Roma'nın yalnızca Akdeniz'in batısında değil, doğusunda da düzen kurucu bir güç haline geldiğinin kanıtıdır.

Bu dönemin başında Roma, Makedonia Kralı V. Philippos'un Batı Anadolu'daki saldırgan politikalarına yanıt olarak Pergamon ve Rhodos'un çağrısına kulak vermiş ve Ege havzasında askeri bir varlık oluşturmuştur. Bu gelişmeler, Roma'nın doğrudan toprak kazanımı peşinde olmaktan çok, mevcut güç dengelerini kendi çıkarlarına göre yeniden yapılandırmaya çalıştığını ortaya koyar. Roma'nın “divide et impera” ilkesine dayalı ittifak sistemi, Anadolu'daki krallıklar ve kent devletleriyle olan ilişkilerinde esnek bir egemenlik anlayışının benimsenmesine olanak tanımıştır. Roma, doğrudan yönetim yerine müttefikleri üzerinden bölgesel istikrar kurmayı ve sadakati ödüllendiren bir sistem oluşturmuştur.

Seleukos Kralı III. Antiokhos'un Anadolu'daki yayılmacı politikaları, bu dengenin en ciddi tehdidini oluşturmuştur. Roma ile doğrudan çatışmaya giden süreçte, III. Antiokhos'un hem Anadolu

kıyılarında ilerlemesi hem de Avrupa topraklarına geçişi, Roma'nın güvenlik algısında büyük bir tehdit haline gelmiştir. Bu gelişmeler, Roma'nın ilk kez Asya topraklarına askeri olarak müdahil olmasını zorunlu kılmış ve bu müdahale, İÖ 190 yılında gerçekleşen Magnesia Muharebesi ile sonuçlanmıştır. Roma'nın mutlak zaferi yalnızca III. Antiokhos'un Anadolu'dan çekilmesini sağlamamış, aynı zamanda bu toprakların yeniden düzenlenmesini gündeme getirmiştir.

Magnesia sonrası yapılan barış görüşmeleri, Roma'nın doğudaki düzen kurucu rolünü perçinlemiş, Seleukos Krallığı'nın batı Anadolu üzerindeki etkisini sona erdirmiştir. Bu süreçte Pergamon Krallığı ve Rhodos'un ödüllendirilmesi, Roma'nın sadık müttefiklerine alan açan dış politikasının bir yansıması olmuştur. Yunan kentlerine yönelik “özgürlük” propagandası ise, Roma'nın bölge halklarının sempatisini kazanma ve meşruiyet üretme stratejisinin önemli bir aracı olarak işlev görmüştür. Ancak bu özgürlük politikası da sınırlı bir özerklikle sınırlandırılmış, Roma'nın çıkarları doğrultusunda şekillendirilmiştir. Bu gelişmeler ilerleyen yıllarda Anadolu'da Roma egemenliğinin zeminini oluşturmuş ve Roma'yı nihai olarak bir Akdeniz imparatorluğu haline getiren sürecin başlangıcı olmuştur.

Kaynakça

Appianus. (1912). *Roman history I–IV* (H. White, Trans.). Loeb Classical Library. London: Heinemann.

Livius (Livy). (1967). *Ab urbe condita: History of Rome, Vols. I–XIII* (B. O. Foster, Trans.). Loeb Classical Library. London: Heinemann.

Polybios. (1960). *Historiae* (W. R. Paton, Trans.). Loeb Classical Library. London: Heinemann.

Astin, A. E., Walbank, F. W., Frederiksen, M. W., & Ogilvie, R. M. (Eds.). (1989). *The Cambridge ancient history: Volume VIII. Rome and the Mediterranean to 133 B.C.* (2nd ed.). Cambridge University Press.

Ergin, G. (2003). *Anadolu’da Roma hâkimiyeti: Direniş ve düzen*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kaya, M. A. (2005). *Anadolu’daki Galatlar ve Galatya tarihi*. İzmir: İlya İzmir Yayınevi.

Kaya, M. A. (1996). III. Makedonia Savaşı’na kadar Roma’nın Anadolu politikası. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 11, 211–232.

Kaya, M. A. (2009). Anadolu’da Roma egemenliği (İÖ 205–25). *Doğu Batı*, (49), 195–233.

Mitchell, S. (1995). *Anatolia: Land, men and gods in Asia Minor. Vol. I. The Celts in Anatolia and the impact of Roman rule*. Oxford University Press.

Magie, D. (1950). *Roman rule in Asia Minor to the end of the third century after Christ* (Vols. I–II). Princeton, NJ: Princeton University Press.

Tozan, M. (2016). *Roma'nın Anadolu'daki egemenlik politikası: Kentler ve bağımlı krallıklar (İ.Ö. 133 – İ.Ö. 89)*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

BÖLÜM 0

İSKENDER İMPARATORLUĞU'NUN YENİDEN DÜZENLENMESİNDE ÖNEMLİ BİR SÜREÇ: BABİL TOPLANTISI (M.Ö.323)

ENES KOÇYİĞİT¹

Giriş

İskender'in M.Ö. 323 tarihinde ölümü imparatorlukta bir şok etkisi yaratmış ve öldüğü yer olan Babil'de generaller hızlıca bir toplantı gerçekleştirerek ülke bölünmeden bir uzlaşmaya varmaya çalışmışlardır. Bu uzlaşma süreci oldukça sancılı bir şekilde geçmiş ve entrikalar ile sert tartışmalar yaşanmıştır. Bunun sonucunda piyadelerin isyanı gerçekleşmiştir. Uzlaşma süresince İskender'in yakınında bulunan generaller vardı. Toplantıda bulunan önemli generaller ise Perdikkas, Ptolemaios ve Meleagros'dur. Uzlaşmanın şartlarını bu üç general belirleyecekti. Uzlaşmanın kaderini değiştirebilecek Antipater, Antigonos ve Craterus gibi deneyimli generallerin toplantıda bulunmamasıydı. Toplantı sonucunu nasıl karşılayacakları bilinmiyordu. Uzlaşmada hak ettiklerini alamazlarsa isyan etmeleri kaçınılmazdı. Toplantıdaki en önemli sorun ise İskender'in herhangi bir varis bırakmamasıydı. Argead

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, Eskiçağ Tarihi Bölümü, 0009-0005-8407-6225

kanından gelen muhtemel varisler ise krallık vasıflarını taşımıyordu. Seçilecek kralla birlikte ülkenin yönetilebilmesi için bir naib atanmalıydı. Naib olarak avantajlı olan ise İskender'in verdiği yetkiler ile beraber güçlü bir konuma oluşan Perdikkas'dı. Buna rağmen Perdikkas'ın görüşleri toplantıda oldukça sert eleştirilecek ve isyanla sonuçlanacaktı. Piyadelerin isyanını ise piyade komutanı Meleagros ile anlaşılan Perdikkas durdurmayı başaracaktı. Piyadelerin şartları da uzlaşmaya eklenerek toplantıda bulunan generaller tarafından onaylanarak uzlaşma gerçekleşecekti. Gerçekleşecek bu uzlaşma ile beraber imparatorluk toprakları generaller arasında paylaşılacak ve yeni bir dönem başlayacaktı.

İskender'in Ölümü

Diodorus İskender'in ölümünü şöyle açıklamaktadır: İskender Arap yarımadasını işgal edip topraklarına katmak için Asya seferinin sonuçlanmasıyla birlikte Babil'e doğru harekete geçti. Babil'de yorgun düşen ordusunu dinlendirmek için eğlenceler ve dini törenler tertip etti. Burada tanrıların şerefine adaklar adandı ve kurbanlar kesildi. Daha sonra İskender dostu Medius'un eğlencesine katıldı ve burada yüksek miktarda alkol tüketti. Yoğun alkol tüketimi sonrası İskender rahatsızlandı. Ve dairesine çekildi. Günden güne rahatsızlığı artan İskender şiddetli ağrılar yaşıyordu. Yaşamdan ümidini kesmişti (Diodoros 17.117.; Gehrke 2008: 204).

Plutarch ise Diodoros'un bir benzeri açıklama yaparak Nearchus ve Medius'un eğlencesinde yoğun alkol tüketimi sonucunda sırtından mızrakla vurulmuş gibi bir ağrıyla rahatsızlandı. Çok şiddetli bir ateşi olduğunu da ekler (Plutarchos 7. 75.). Kraliyet günlüğünden edindiği bilgiler ile beraber hastalığın safhalarını bize aktarır (Plutarchos 7. 76.).

Curtius Rufus'da Plutarch ile Diodorus'un anlatımlarının bir benzerini bize romantik bir dille aktarır. Hastalığın safhalarından sonra İskender'in yüzüğünü Perdikkas'a verme hadisesini anlatır.

Anlatım dili oldukça acıklı ve etkileyicidir. İskender'in bizzat yanında bulunmuş gibi bize bu sahneyi aktarır (Curtius: 10. 4-5.).

Arrian eserinde Aristobulus'dan alıntılanarak açıklamaya çalışır. Anlattıkları diğer antik yazarlarla benzerlik gösterir. Kraliyet günlüğünü de sunarak Aristobulus'un açıklamalarını doğrular (Arrian 7. 24-25.).

Dört yazar da Medius'un eğlencesinden sonra İskender'in rahatsızlandığını bize aktarır. Nedenini ise yoğun alkol tüketimine bağlarlar. Sonuçta İskender yüksek ateşin etkisiyle bilincini kaybetti ve konuşamayacak hale geldi. Rahatsızlanmasından 10 gün sonra ise M.Ö. 11 Haziran 323'de, öğleden sonra 16:00 ile 17:00 arası 12 yıllık saltanatının ardından öldü (Plutarchos 7. 76.; Depuydt 1997).

Doğal nedenlere bağlı olarak şu hastalıkları sıralayabiliriz. Bulaşıcı hastalık olarak sıtma (Schachermeyr 1978: 68; Anson 2014: 11).² İç hastalık olarak akut pankreatit ve ülser belirtileri de İskender'in hastalığına benzemektedir (Oldach 1998: 1248-1249). Doğal nedenlerle ölümü eğer doğruysa hastalığı kesin olarak belirlememiz mümkün değildir. Ancak varsayımında bulunabiliriz. Zehirlenme ihtimali ise Diodoros, Plutarch ve Arrian'ın bahsettiği söylentilerdir. Fakat bu söylentiye destekleyen çok önemli kanıtlar mevcuttur. Ve üç antik kaynakta da benzer kişiler suçlanmıştır. Nedeni ise gayet akla uygundur. Şimdi zehirlenme ihtimalini inceleyelim.

Antipater ile İskender arasındaki anlaşmazlık açıktı (Diodoros: 17.118). İskender'in en güvendiği komutanlarından biri olan Craterus'u Makedonya'ya göndermesinin sebebi de oydu. Antipater'in yerine atanmıştı. Trakya, Teselya ve Yunanları

² İskender'in o ana kadar maruz kaldığı hastalığın tablosu, normal bir sıtma hastalığının tablosuydu. Yiyecek eksikliğinden vücudu sertleşmiş olan İskender'in kesinlikle ölmesi gereken bir hastalık değildi; belki de askerliğin günlük rutin hastalıklarından biriydi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Fritz Schachermeyr, Alexander in Babylon und die Reichsordnung nach seinem Tode, Böhlau, 1970, s. 68.

yönetecekti. Fakat bu mümkün olmadı. Craterus henüz Kilikya'dayken İskender'in ölüm haberini aldı ve kendisine verilen emrin bir anlamı kalmadı (Heckel 1992: 114). Bu yüzden Antipater'in İskender'in ölmesinde suçlanması doğaldı.

Bosworth, zehirlenme olayını desteklemektedir. Antipater nüfuzunu kaybetmemek için oğlu Cassander ile birlikte İskender'e suikast düzenlemiştir. İskender'in mevcut bir varisinin olmaması da suikast ile birlikte nüfuzunu kaybetmesini engelleyecek bir liderin doğmasını engelleyecekti. İskender'in ölümünün Antipater'in görevden alınma süreciyle aynı anda olması zehirlenme ihtimalini güçlendirmektedir. Bosworth daha da ileri giderek Antipater'in Perdikkas ile anlaşma yapma ihtimali olduğunu ve bu anlaşmaya aracı olarak da Cardia'lı Eumenes'i de gösterir (Bosworth 1970: 68).

İskender'in ölümü hala gizemini korumaktadır. Antik kaynaklar bize net bilgi vermekten uzaktır. Ancak mevcut deliller ışığında yorum yapabiliyoruz. Doğal nedenlerden ölme ihtimali ne kadar yüksekse zehirlenme ihtimali de o kadar yüksektir. İki ölüm nedeninde de sunabileceğimiz kanıtlar mevcuttur.

Babil'de Yeni Hükümetin Kurulması

İskender'in hazirandaki beklenmedik ölümü imparatorluk için yıkıcıydı. Oluşan siyasi boşluğu doldurabilecek bir lider mevcut değildi. Bu sorumluluğu Babil'de bulunan generalleri üstlenecekti. Babil'de gerçekleşecek toplantı yeni bir hükümetin kurulmasını sağlayacak ve imparatorluğun varisini belirleyecekti. Gerçekleşecek bu uzlaşma kolay bir şekilde olmayacaktı. Entrikalar, gizli anlaşmalar, generallerin birbirlerine karşı tahrikleri ve piyadelerin isyanıyla sonuçlanacaktı.

İskender ölüm döşeğindeyken yanında üç generali vardı: Ptolemaios, Perdikkas ve Lysimachus (Rathmann 2005: 12). Generalleri krallığı kime bırakacağını sorduğunda ise kraliyet yüzüğünü çıkarıp Perdikkas'a verdi. Ve ona yüzüğü "en iyisine"

vermesini emretti (Diodoros 18.1.4; Gehrke 2008: 30; Romm 2011: 33). İskender'in yüzüğü en iyisine vermesini istemesi generaller arasındaki savaşın sinyalini vermektedir (Justin 12.15.11; Curtius 13.1.8-15; Worthington 2016: 73). Hiç kimse farkında olmasa da İskender kendisinden sonra gerçekleşecek savaşların farkındaydı. Öyle de oldu. En son diadokh kalana kadar aralarındaki savaş devam etti. (Braund 2003: 19)

Perdikkas İskender'den aldığı bu yüzükle kendini veya yönetmek için bir vekile ihtiyaç duyan kraliyet soyundan gelen birini kral ilan edebilirdi. Bu durumda ise diğer generallerin şiddetli tepkisiyle karşılaşabilir ve belki de bir koalisyondan oluşan bir ordu ile savaşmak zorunda kalabilirdi. Ancak ortak bir uzlaşma ile yönetmeye talip olabilirdi. (Errington 1970: 50) Mevcut bir varisin olmamasından dolayı İskender'den aldığı yetki ile beraber Perdikkas, uzlaşmanın sağlanmasında kilit bir rol oynayacaktı. İktidarı ele geçirmek için yapamayacağı şey yoktu. İktidar hırsı ile yanıp tutuşuyordu. Ve bu yüzük ona bu imkanı sağlayacaktı. Hiçbir antik kaynak bunu reddetmemektedir (Rathmann 2005: 16).

Perdikkas, Hephaistion'un ölümünden sonra İskender'in ikinci komutanı ve süvari subayıydı. İskender'den sonra imparatorluğun bir numaralı adamıydı. İmparatorluğu yönetecek adayı belirleme görevinin ona verilmesi oldukça doğaldı. İskender'in hesaba katmadığı hadise ise kendi yaşamı boyunca İskender'e ve ailesine sadakatle bağlıydı. İskender'in ölümüyle beraber Perdikkas'ın kralla olan bağları kopmuş oldu ve menfaat ilişkisine bağlı olarak krallığı yönetecek adayı belirlemiş olacaktı (Waterfield 2012: 20). Yüzüğünü Perdikkas'a vererek imparatorluğu yönetecek varisi belirleme kararını ona vermişti (Fontana 1960: 262). Perdikkas, naiblik statüsü altında bütün imparatorluğu yönetmeye talipti (Curtius 10. 5. 4.; Justin 12. 15. 12.; Worthington 2016: 71).

İskender öldükten sonra toplam yedi kişiden oluşan kralın koruma görevini üstlenen üst düzey subaylar anında reaksiyon vererek bir toplantı yapılmasını ve mevcut durumun görüşülmesini istediler. Bu yedi kişi Aristonous, Lysimachus, Pithon, Leonnatus, Perdikkas, Ptolemaios ve Peucestas'dan oluşuyordu (Curtius 12. 6. 1.; Arrian 6. 28. 4.; Anson 2015: 61). Yapılacak uzlaşmanın kaderini değiştirebilecek üç general ise toplantıda bulunmuyordu. Bunlar: Craterus, Antipater ve Antigonus'du (Worthington 2016: 74; Braund 2003: 22; Adams 2006: 29; Waterfield 2012: 17).³ Craterus, İskender'in emri ile Makedonya'nın yönetiminden sorumlu olan Antipater'in yerine atanmıştı. Antipater'i bertaraf edip yönetimi ele geçirmeliydi. Craterus, İskender'in ordusundan ayrıldı ve 10.000 kişilik ordusuyla Makedonya'ya doğru harekete geçti. Fakat Kilikya'ya vardığında İskender ölmüştü ve aldığı bir emrin anlamı kalmamıştı. Çoktan Makedonya'ya ulaşmış olması gerekiyordu. Craterus'un bu kadar yavaş hareket etmesinin sebebi bilmediğimiz bir hastalığından dolayıydı. İskender öldüğünde karşısına iki seçenek çıkıyordu: Ya Babil'e dönecekti ya da Kilikya'da bekleyecekti. O Babil'de alınan kararlara göre aksiyon almayı tercih etti ve Kilikya'da kaldı (Arrian 7. 12. 4; Heckel 2006: 98; Waterfield 2012: 17; Justin 12. 12. 9). İskender'in ölümü Antipater'in karına olmuştu ve Babil'de uzlaşma gerçekleşirken Makedonya'yı yönetmeye devam etmiştir. Antigonus ise Frigya'daydı. Uzlaşma o kadar hızlı gelişti ki Babil'e davet edilen mektup Antigonus'a gelene kadar topraklar paylaşılmıştı. (Diodoros 18. 3. 1.; Justin 13. 4. 14.; Heckel 2006: 33).

Yapılacak olan uzlaşma bu üç komutan dikkate alınmadan yapılamazdı. Askeri ve siyasi olarak güçlü komutanlardı. Uzlaşmada

³ Bu generallerin Babil'de olduğuna dair hiçbir kanıt yoktur. Fakat kendilerini destekleyen subayların toplantıda bulunması muhtemeldir. Toplantıdaki takipçileri sayesinde yapılacak olan uzlaşmayı etkilemiş olmalıdırlar.

paylarına düşen taksim yapılmazsa isyan etmeleri kaçınılmazdı. Mutlaka onlara gereken tavizi vermeleri gerekiyordu.

İskender'in ölümünün üzerinden iki gün sonra sarayda soylular, piyadeler ve süvariler toplandı. İskender'in askerleri yas içinde ne yapacaklarını bilmeden sarayın avlusunda bekliyorlardı. Komutanlarının alacakları kararları beklemekteydiler. Avluda bekleyen bu askerler uzlaşmayı yöneten generalleri de baskı altında tutuyorlardı. Kararlardan hoşnut olmayacak askerlerin ne yapacağı belli değildi. Babil'de olmayan generallere ise davet mektubu gönderildi fakat onlar gelmeden uzlaşma gerçekleşecekti. Generaller panik içinde hızlıca uzlaşmaya varmaya çalışacaklardı (Curtius: 10. 5-6.; Waterfield 2012: 19-20).

Perdikkas toplantının başından itibaren İskender'in kendisine bahsettiği kraliyet simgelerini etkin olarak kullandı. Kralın tahtını, cübbesini ve silahını herkesin görebileceği şekilde yerleştirdikten sonra kendisine verilen mühür yüzüğünü de koyarak konuşmaya hazırlandı. İskender'in karısı Roxane'dan doğacak çocuğun erkek olması halinde ülkeyi onun yönetmesini önerdi. Fakat bu çocuk erkek olsa bile yetişkin olana kadar bir vekile ihtiyacı vardı. Yani Perdikkas doğacak çocuğu kullanarak iktidarı ele geçirmek istiyordu (Curtius: 10. 6. 8-9.; Justin: 13. 2. 5.; Rathman 2005: 20; Meeus 2008: 46-47; Worthington 2016: 75; Waterfield 2012: 20; Adams 2006: 29; Anson 2014: 14; Romm 2011: 37). Toplantıdaki generallerde kendisi gibi zeki ve kurnazdı. Perdikkas'ın önerisini kabul etmenin yol açabileceği problemlerin farkındaydılar. Bu yüzden Perdikkas uzlaşmayı sağlayabilmek için tavizler vermek zorundaydı. İktidara giden yolda kendi görüşlerini dikta ederek yürümesi isyanların ve savaşların çıkmasına neden olacak ve sonunu hazırlayacaktı. Bu yüzden toprak taksimatı yaparken oldukça cömert davranacaktı. İskender imparatorluğundaki toprak bütünlüğünü koruyarak yönetmesi için bu şarttı (Heckel ve Yardley 2004: 403).

Nearchus, mevcutta olan Barsine'den doğma Herakles'i önerdi. Roxane'dan doğan çocuğu beklemenin bir manası olmadığını savundu. Fakat Barsine İskender'in metresiydi. Gayrimeşru ilişkinin bir ürünüydü. Dolayısıyla bu öneriye saygı duyulması mümkün değildi (Justin: 13. 2. 5.; Curtius: 10. 6. 9.; Hammond ve Wallbank 1972: 100; Waterfield 2012: 21; Anson 2014: 12; Romm 2011: 37).⁴ Ptolemaios ise alaycı bir konuşma yaparak Roxane'dan doğacak çocuğu ve Herakles'i aşağıladı. Herakles'in piç olduğu, Roxane'ın ise Makedonyalı olmamasından dolayı imparatorluğa krallık yapmalarının uygun olmadığını söyledi. Ekleyerek imparatorluğu vasıfsız kralların himayesinde devam etmek yerine İskender ile beraber savaşmış saygınlığı olan generallerden birinin kral olmasını istedi (Justin 13. 2. 9-10; 13. 2. 11-12.; Worthington 2016: 76; Waterfield 2012: 21; Anson 2014: 17). Bu gerçekten de cesurca bir söylemdi. Bunu başka bir general söylese askerler tarafından orada öldürülebilirdi. Ptolemaios'un bunu dile getirebilecek cesareti bulması onun güçlü ve saygın bir komutan olduğunu bize göstermektedir.

Aristonus, İskender'in yüzüğü Perdikkas'a verdiğini ve ülkeyi yönetmenin onun hakkı olduğunu söyledi. Toplantıdaki çoğunluk ise bu görüşü destekledi. Fakat Perdikkas buna cesaret edemedi. İskender'den aldığı yüzüğü masaya geri koydu (Curtius 10.6.16–17; Anson 2014: 17; Waterfield 2012: 22). Perdikkas'ın bu hamlesi doğrudu. Toplantıda bulunmayan generallerde mevcuttu. Kendini kral ilan etmesi onların tepkisine neden olabilirdi ve bunun sonucunda yeni bir savaş patlak verebilirdi. Kendisine toplantıda destek olan komutanlarda gerçekleşecek olan bu savaşta çıkar

⁴ Tarn, İskender'in Herakles diye bir oğlunun olmadığını kaynaklarda Roxane'ın çocuğuyla karıştırıldığını savunur. Ayrıntılı bilgi için bkz. William W. Tarn, "Heracles son of Barsine." *The Journal of Hellenic Studies* 41.1 (1921): 18-28.

ilişkinine bağlı olarak saf değiştirebilirlerdi. Bu da Perdikkas'ın sonunu hazırlardı.

Piyadelerin isteği ise Arrhidaeus'du. Arrhidaeus, İskender'in üvey kardeşiydi. Yakışıklı, uzun boylu etkileyici bir fizik yapısına sahipti. Fiziki yapısı krallık için uygun olsa da ruhsal olarak sıkıntıları vardı. Akıl hastasıydı. İskender tarafından öldürülmediyse bunu akıl hastalığına borçluydu. Bu yüzden piyadelerin bu önerisi generaller tarafından dikkate dahi alınmadı. Yaşanan bu gelişme piyadeleri olumsuz etkilemişti. Kendilerini dışlanmış gibi hissediyorlardı. İsteklerinin önemsenmesi için toplantıdaki generallerin dikkatlerini çekmeliydiler. Kendilerinin yok sayılamayacağını ve fikirlerinin önemsenemeyeceğini göstermek için Meleagros ve Attalus önderliğinde isyana başvurdular. (Adams 2006: 30; Waterfield 2012: 23).

İsyan hareketinde bulunan bu piyadeler Makedon gelenekleri ile yetişmiş profesyonel bir orduydı. Pers İmparatorluğu ile gerçekleşen savaşın kazanılmasında etkin bir rol oynamıştır. Profesyonel olmasının yanında arkadaşlık bağı yüksek kardeşler takımıydı (Anson 2014: 15). Babil'de gerçekleşen toplantı sonuçlanmadan ilk isyan patlak vermişti. Ve bu isyan ezeli düşmanları Yunanlar'dan değil, imparatorluğun gerçek sahibi olan Makedonlar'dan gelmişti. İskender'in generalleri emanet olarak aldıkları imparatorluğu iki gün dahi yönetememişti.

Piyadeler Arrhidaeus'u kral ilan etmişlerdi. Ve onu babasının adı olan Philip olarak selamladılar. İskender'in cenazesine sahip olmaları da işleri iyice karmaşık bir hale getiriyordu. Avantaj piyadelerin lehineydi. Makedonların tanrısı İskender'in cesedine sahiptiler ve sayıca üstünlerdi. Buna rağmen süvariler ve generaller piyadelerin bu önerisine şiddetle karşı çıkıyordu. İç savaş çıkması an meselesiydi. Perdikkas ortamı sakinleştirmek için Eumenes'i uzlaşma şartlarını görüşmesi için gönderdi. Piyadelerin şartlarını

öğrenen Perdikkas iç savaş çıkmasını önlemek için şimdilik piyadelere boyun eğmek zorunda kaldı. İsyanı başarıyla bastırdıktan sonra ise sorumluları öldürecek (Justin 13. 4. 4.; Waterfield 2012: 25; Hammond 1985: 156; Anson 1992: 43).

Piyadeler, süvariler ve soylular arasındaki uzlaşma isyanın bitmesiyle birlikte gerçekleşmiş oldu. Piyadelerin isteği olan Arrhidaeus kral ilan edildi. Roxane'dan doğan çocuk eğer erkek olursa o da kral ilan edilecek ve imparatorluk ikiye ayrılacaktı. Perdikkas ise uzlaşmada kendini naib olarak atamayı başarmıştı. Bu da imparatorluğu yönetmeye uygun olmayan krallar yerine ülkeyi yöneteceği manasına geliyordu. Meleagros, Perdikkas'ın ikinci komutanı olarak atanmış, Antipater'in Makedonya'daki varlığı ise devam edecek ve Craterus krallığın koruyucusu olarak Makedonya'ya atanacaktı (Waterfield 2012: 25; Anson 1992: 39).

Perdikkas en yüksek komutayı üstlendikten ve başkanlarla istişare ettikten sonra, Mısır'ı Lagos'un oğlu Ptolemaios'a, Suriye'yi Mitylene'li Laomedon'a, Kilikya'yı Filotas'a ve Medya'yı Pithon'a 10 verdi. Eumenes'e Paphlagonia ve Kapadokya'yı ve bunlara komşu olan tüm toprakları verdi; İskender, Darius'la savaşı bitirirken işlerinin aciliyeti nedeniyle işgal edemediği bu toprakları işgal etmedi; Antigonus'a Pamfilya, Likya ve Büyük Frigya denilen yeri verdi; sonra Asander'e Karya'yı; Menander'e Lidya'yı; ve Leonnatus'a Hellespontine Frigya'yı verdi (Diodoros 18. 3. 1.).

Sonuç

Perdikkas İskender'den aldığı yetki ile toplantıda uzlaşmayı yöneten etkili bir kişi olmuştur. Antipater ve Craterus'un toplantıda olmaması ona avantaj sağlamış ve zekasıyla zayıf rakiplerini alt etmiştir. Toplantıda kendisine denk tek rakibi Ptolemaios'du. Onu uzlaşmada etkisiz kılmak için imparatorluğun en değerli topraklarından biri olan Mısır'ı vermişti. Bu sayede Ptolemaios'u kendi yanına çekmişti.

Perdikkas'ın toplantıda yaptığı en büyük hata kuşkusuz piyadelere gereken değeri vermemesiydi. Bunun bedelini ise Arrhidaeus'u kral yaparak ödemiştir. Fakat bu olumsuz durumdan da kendine pay çıkarmayı başarmış ve Arrhidaeus'un naibi olarak kendini atamıştı. Kendi isteği olan Roxane'dan doğacak çocuğu da kral olarak tanınmasını sağlamıştır. Arrhidaeus akıl hastasıydı; Roxane'dan doğacak çocuk ise yönetmeye elverişli hale gelene kadar bir naibe ihtiyacı vardı. Bu da demek oluyordu ki Perdikkas, imparatorluğu yönetecek kişi olacaktı. Perdikkas bunu fikirlerini dikta ederek değil, tavizler vererek yapmıştı. İmparatorluktaki her generalin alınan kararlardan memnun olmasını sağlamıştır. Toplantıdan sonraki üç yıl da bize bunu göstermektedir.

Makedonya vassalı Antipater ise alınan kararlardan oldukça memnun olmuş olmalıdır. İskender, Antipater'in Makedonya'daki yönetimini sonlandırmak istiyordu. İskender'in ölümü bu kararı Babil toplantısına bırakmıştı. Babil'de ise Antipater'in yönetime devam etmesi kararı çıkmıştı. Perdikkas iç savaş çıkmaması için böyle bir karar alınmasını sağlamıştı. Fakat Perdikkas, Antipater'e güvenemediği için Kilikya'da bulunan Craterus'u Makedonya'ya kralların koruyucusu olarak atamıştı. Bir bakıma Makedonya'da çift başlı bir yönetim oluşmuş ve Antipater'in yetkilerini kısıtlamıştır.

Yapılan bu uzlaşma ile birlikte yönetim Argead hanedanından askeri sınıf olan generallere geçmiş oldu. Fakat hanedan üyeleri hala hayattaydı ve saygınlıkları devam etti. Toprak taksimatından sonra generaller arasında bir anlaşmazlık çıkmamış, ülkeyi yönetecek kişi ise naiblik makamında olan Perdikkas'a kalmış oldu. Babil'de gerçekleşen bu uzlaşma üç yıl boyunca ülkede barışı ve imparatorluğun bölünmesi engelleyerek yeni bir siyasi zemin oluşturmuştur.

Kaynakça

- Adams, W. L. (2006). *The Hellenistic Kingdoms*. na.
- Anson, E. (2015). eumenes of Cardia: A Greek among Macedonians (Vol. 383). Brill.
- Anson, E. M. (2014). *Alexander's Heirs: The Age of the Successors*. John Wiley & Sons.
- Bosworth, A. B. (1971). The death of Alexander the Great: rumour and propaganda. *The Classical Quarterly*, 21(1), 112-136.
- Braund, D. (2003). After Alexander: the emergence of the Hellenistic World, 323-281. *A companion to the Hellenistic world*, 19-34.
- Chinnock, E. J. (Ed.). (1893). *Arrian's Anabasis of Alexander and Indica*. G. Bell & sons.
- Curtius, R. Q., & Vogel, T. (1900). *Q. Curti Rufi historiarum Alexandri Magni Macedonis libri qui supersunt*. BG Teubner.
- Depuydt, L. (1997). The time of death of Alexander the Great: 11 June 323 BC (–322), ca. 4: 00–5: 00 pm. *Die Welt des Orients*, 117-135.
- Errington, R. M. (1970). From Babylon to Triparadeisos: 323–320 BC. *The journal of hellenic studies*, 90, 49-77.
- Fontana, M. J. (1960). *Le lotte per la successione di Alessandro Magno dal 323 al 315*. L'Accademia.
- Geer, R. M., Oldfather, C. H., Sherman, C. L., Walton, F. R., & Welles, C. B. (1933). *Library of history*. Harvard University Press.
- Gehrke, H. J. (2008). *Geschichte des Hellenismus 4. A. R.* Oldenbourg Verlag.
- Hammond, N. G. L., & Walbank, F. W. (1972). *A History of Macedonia: 336-167 BC* (Vol. 3). Oxford University Press.

Heckel, W. (1992). *The Marshals of Alexander's Empire: A Study of the Makedonian Aristocracy and the Politics of Military Leadership*. Routledge.

Heckel, W. (Ed.). (2006). *Who's who in the Age of Alexander the Great: Prosopography of Alexander's Empire*. John Wiley & Sons.

Heckel, W., & Yardley, J. (2004). *Alexander the Great: historical texts in translation*.

Meeus, A. (2008). The power struggle of the Diadochoi in Babylon, 323 BC. *Ancient Society*, 38, 39-82.

Oldach, D. W., Richard, R. E., Borza, E. N., & Benitez, R. M. (1998). A mysterious death. *New England Journal of Medicine*, 338(24).

Perrin, B., Plutarch's Lives, V. D., & Cicero, A. (1919). *Caesar. Plutarch's Lives*, 7.

Rathmann, M. (2005). Perdikkas zwischen 323 und 320. *Nachlassverwalter des Alexanderreiches oder Autokrat*, 27-28.

Romm, J. (2011). *Ghost on the Throne: The Death of Alexander the Great and the War for Crown and Empire*. New York; Toronto.

Schachermeyr, F. (1970). *Alexander in Babylon und die Reichsordnung nach seinem Tode*. Böhlau.

Waterfield, R. (2012). *Dividing the spoils: the war for Alexander the Great's empire*. Oxford University Press.

Watson, J. S., & Justinus, M. J. (1876). *Justin, Cornelius Nepos, and Eutropius*. G. Bell.

Worthington, I. (2016). *Ptolemy I: king and pharaoh of Egypt*. Oxford University Press.

ESKİÇAĞ TARİHİ ARAŞTIRMALARI

